

< Museum >

< cijfers >

< 2021 >

<Inhoud>

<0>	Kerncijfers, trends en vooruitzichten	3
<1>	Musea in Nederland	8
<2>	Bezoeken	15
<3>	Museumkaart	23
<4>	Onderwijs	28
<5>	Digitalisering	32
<6>	Personeel	35
<7>	Financiën	40
<8>	Vooruitblik voor 2022	49

Kerncijfers, trends en vooruitzichten

<Kerncijfers 2021>

<471>

Nederlandse musea aangesloten bij de Museumvereniging.

<1,0>

Ruim 1,0 miljard euro omzet, waarvan 30% eigen inkomsten, 14% coronasteun en 57% overheidssubsidies.

<43%>

van de musea heeft, ondanks de coronasteun, een negatief resultaat uit de gewone bedrijfsvoering.

<11,8>

miljoen museumbezoeken, waarvan 1,4 miljoen bezoeken uit het buitenland.

<24>

weken zijn musea in 2021 verplicht gesloten, tegen 19 weken in 2020.

<1,3>

miljoen Museumkaarthouders, samen goed voor 3,9 miljoen museumbezoeken.

<21>

museumbezoeken in schoolverband per 100 leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs.

<1.413>

tijdelijke tentoonstellingen, waarvan 89% in het eigen museum.

<1,0>

Ruim 1,0 miljard euro kosten, waarvan 45% personeelskosten en 27% huisvestingskosten.

<Driekwart>

van de musea biedt online activiteiten aan zoals virtuele rondleidingen, opdrachten en *challenges* voor online bezoekers.

<34.400>

werkzame personen in voltijd en deeltijd, van wie bijna tweederde als vrijwilliger of stagiair.

<Tweederde>

van de collectie is via internet toegankelijk.

<Recente trends>

<Alle jarenlang stijgende trends zijn in 2020 en 2021 door de coronacrisis abrupt tot stilstand gekomen>

<Een verdere daling van het aantal bezoeken met 1,4 miljoen (11%) ten opzichte van 2020 en een daling met 20,8 miljoen (64%) ten opzichte van 2019>

<0,4 miljoen (20%) minder buitenlandse bezoeken dan in 2020 en in totaal 8,6 miljoen (86%) buitenlandse bezoeken minder dan in 2019>

<1,1 miljoen (9%) minder binnenlandse bezoeken dan in 2020 en in totaal 12,2 miljoen (54%) binnenlandse bezoeken minder dan in 2019>

<Een groei van de omzet met 72 miljoen euro na een daling van 88 miljoen euro in 2020>

<Een verdere afname van de werkgelegenheid met 600 personen, nadat deze in 2020 ook al met 6.800 personen was gekrompen>

<Een stijging van de kosten met 63 miljoen euro, nadat deze in 2020 met 125 miljoen euro waren teruggebracht>

<55 miljoen euro meer overheidssubsidies dan in 2020>

<24 miljoen euro hogere eigen inkomsten dan in 2020, maar nog steeds 226 miljoen euro lager dan in 2019>

<Vooruitzichten voor 2022>

<18,2 à 23,8>

miljoen aan bezoeken, afhankelijk van mogelijke coronamaatregelen later dit jaar.

<397 à 471>

miljoen euro aan eigen inkomsten.

Musea in Nederland

Musea naar type collectie

In 2021 zijn 471 Nederlandse musea aangesloten bij de Museumvereniging. De musea hebben verschillende typen collecties. Sommige musea hebben meerdere typen verzamelingen, zoals kunst en geschiedenis, of wetenschap en natuur. De meeste musea (62%) beschouwen zichzelf als een geschiedenismuseum. Dit is zowel qua aantal musea als qua aantal bezoeken verreweg de grootste groep musea, maar niet in termen van de omzet (tabel 1.1). De geschiedenismusea nemen in 2021 47% van het museumbezoek voor hun rekening, 43% van het Museumkaartbezoek, en 36% van de museale omzet.

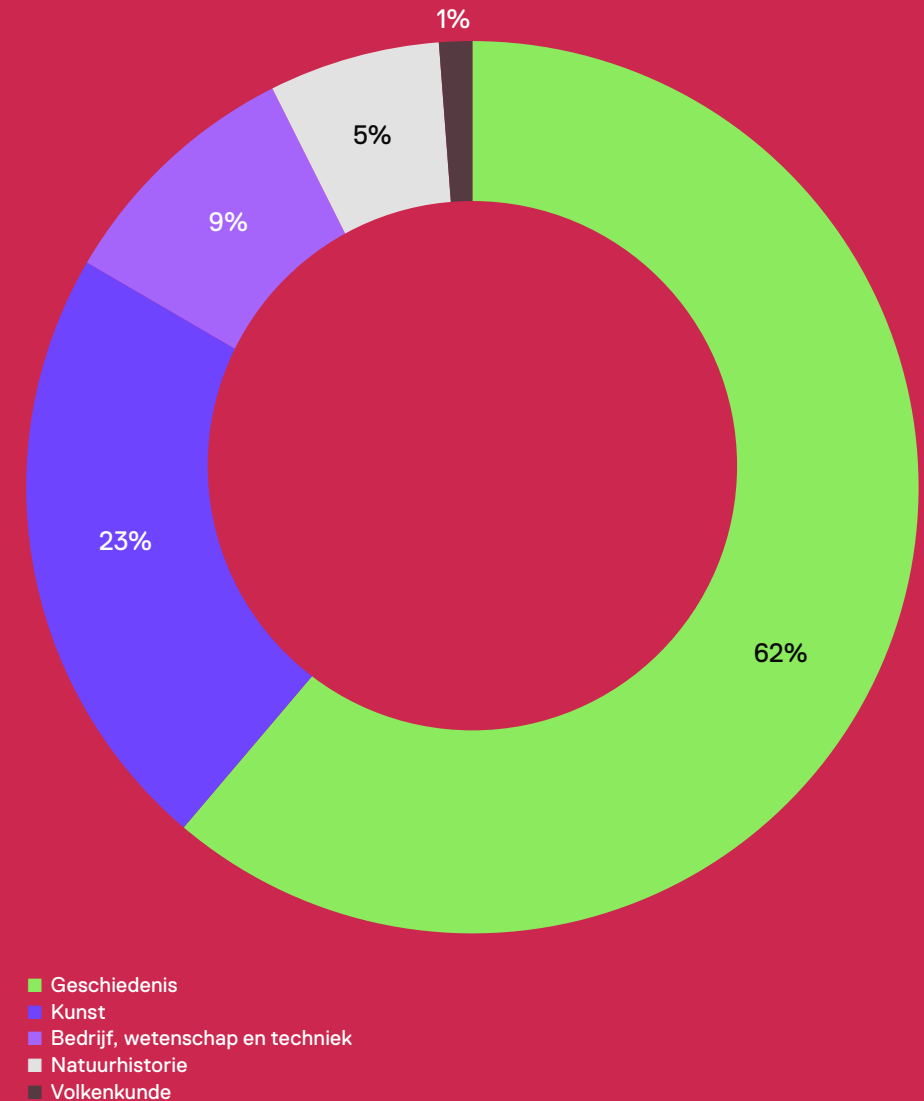
In aantal vormen de kunstmusea de op een na grootste groep, met 23% van de musea. Tegelijk zijn kunstmusea relatief grote musea, samen goed voor 45% van de museale omzet, 35% van het museumbezoek en 40% van het Museumkaartbezoek. De kleinste groep musea bestaat uit volkenkundige musea. Het gaat om 1% van de musea, met samen 3% van de museale omzet, 2% van het museumbezoek en 2% van het Museumkaartbezoek.

Tabel 1.1: Musea naar type collectie, omzet en bezoek, 2021*

	Aantal musea	Aandelen musea (in %)	Omzet (× 1 mln. euro)	Aandelen omzet (in %)	Bezoeken (× 1.000)	Aandeel bezoeken (in %)
Geschiedenis	292	62	376	36	5.494	47
Kunst	109	23	472	45	4.164	35
Bedrijf, wetenschap en techniek	42	9	108	10	1.053	9
Natuurhistorie	23	5	62	6	886	8
Volkenkunde	5	1	30	3	181	2
Totaal	471	100	1.049	100	11.778	100

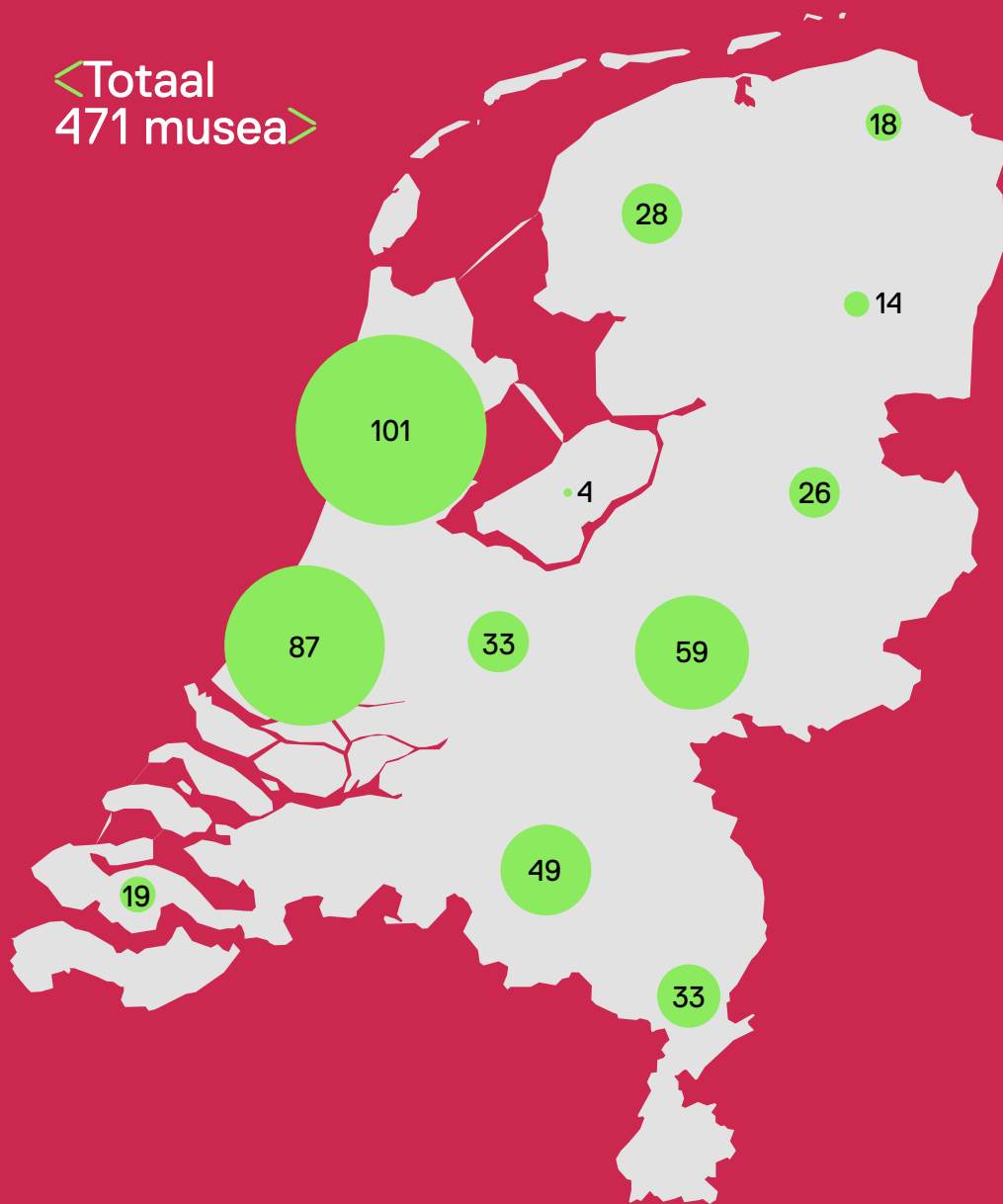
* Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

Figuur 1.1: Musea naar type collectie, 2021 (aandelen musea in %)

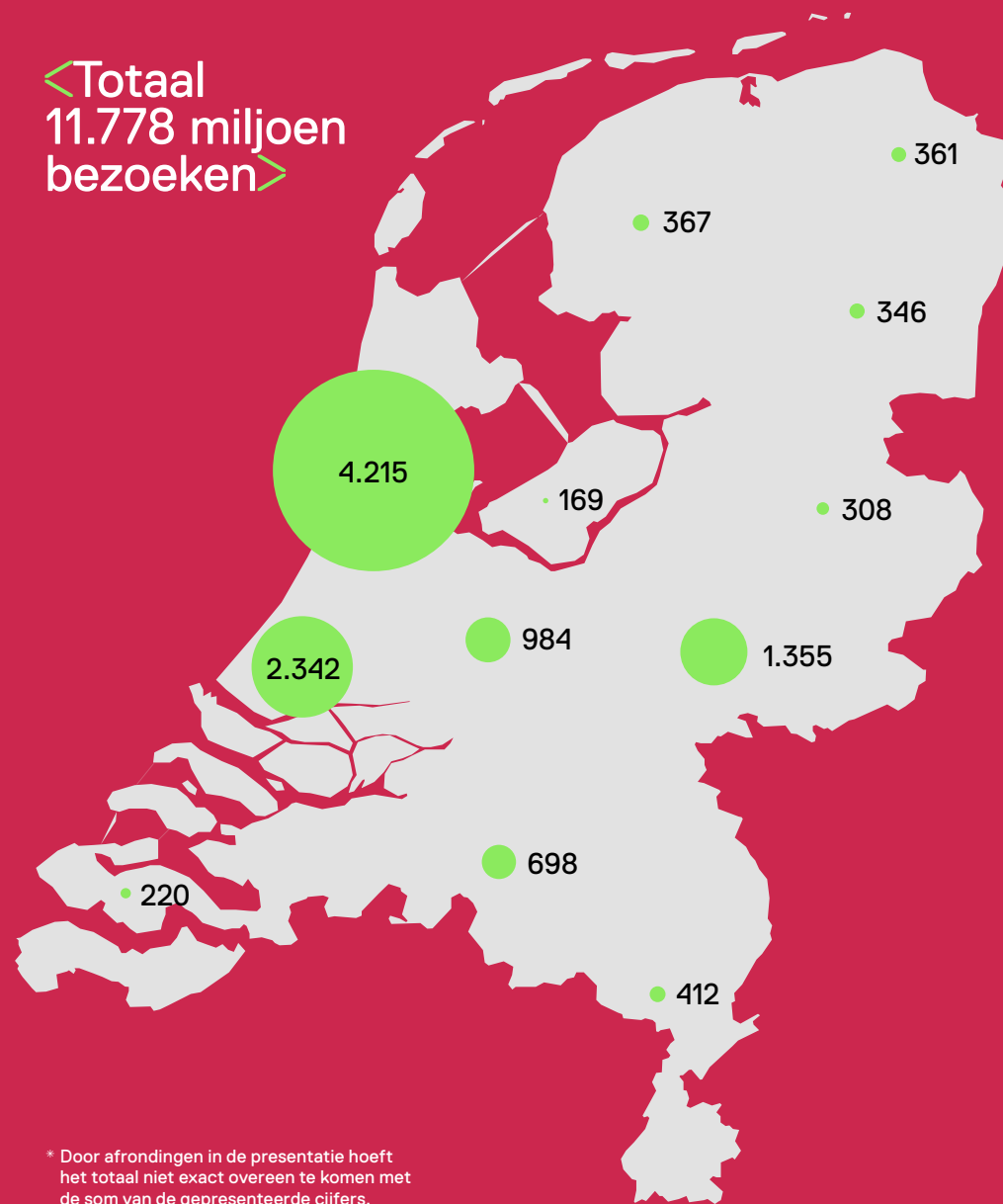

< Noord-Holland
telt in 2021 de
meeste musea
en bezoeken >

Figuur 1.2a: Spreiding van aantal musea over de provincies, 2021

Figuur 1.2b: Spreiding van aantal bezoeken (x 1.000) over de provincies, 2021*

* Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

Regionale spreiding musea

Noord-Holland telt in 2021 evenals de voorgaande jaren de meeste musea en de meeste museumbezoeken (figuren 1.2a en 1.2b). De musea uit de regio Amsterdam trekken het meeste bezoek. Aan de vijf grootste Amsterdamse musea worden samen ruim 1,7 miljoen bezoeken afgelegd (15% van het totale museumbezoek in Nederland). Na Noord-Holland hebben Zuid-Holland en Gelderland de meeste museumbezoeken. Samen zijn Noord-Holland en Zuid-Holland in 2021 goed voor bijna 6,6 miljoen bezoeken, 56% van het totale museumbezoek. Dat aandeel is kleiner dan in 2019 en 2020, omdat de grote musea in deze provincies ook in 2021 sterker zijn getroffen door teruggevallen buitenlandse bezoek wegens de coronacrisis.

In alle provincies zijn geschiedenismusea de meest voorkomende categorie (figuur 1.3). Het aandeel van dit type musea in het totaal per provincie loopt uiteen van 55% in Utrecht, Noord-Brabant en Zuid-Holland

tot 100% in Flevoland. Drenthe en Zeeland tellen naast Flevoland in verhouding weinig of geen kunstmusea. Musea voor bedrijf, wetenschap en techniek vinden we in verhouding vooral in Noord-Holland, Noord-Brabant en Zuid-Holland. In Zeeland zijn relatief de meeste musea voor natuurhistorie. In acht provincies is geen volkenkundig museum aanwezig.

<In alle provincies zijn geschiedenismusea de meest voorkomende categorie>

Figuur 1.3: Musea naar type collectie per provincie, 2021 (aandelen musea per provincie in %)

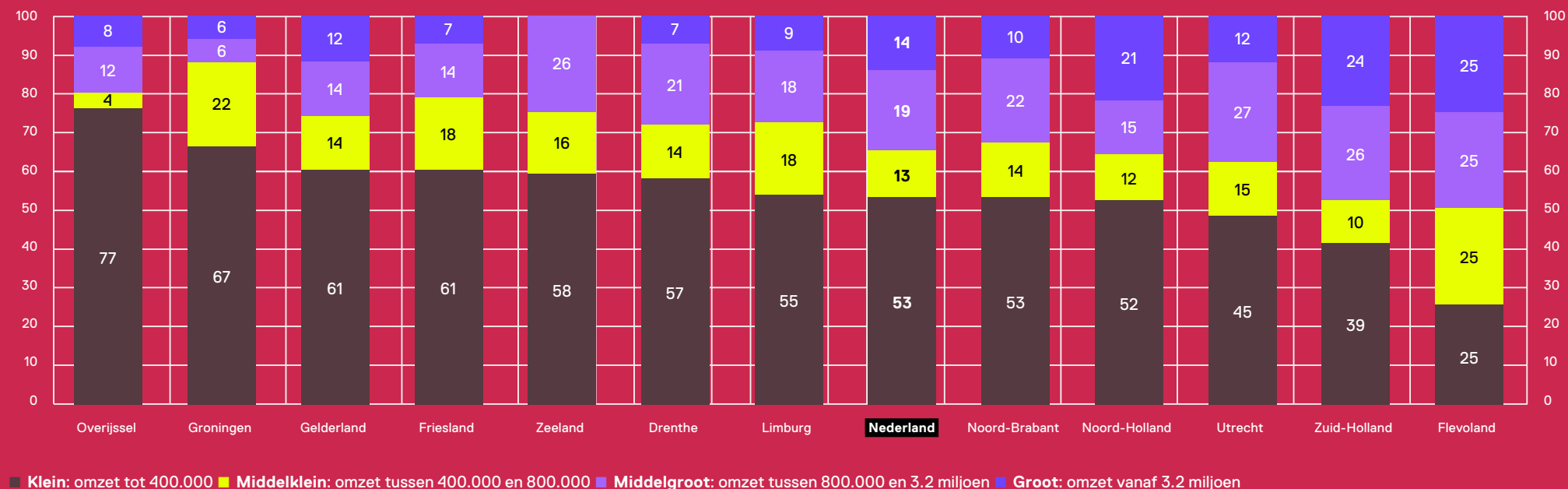
De grootte van musea loopt sterk uiteen, net als de spreiding naar grootte over het land (figuur 1.4). In de provincies Overijssel en Groningen treffen we verhoudingsgewijs de meeste kleine musea aan, met een omzet tot

400.000 euro (67% van de musea of meer). De provincies Flevoland, en Zuid-Holland tellen relatief de minste kleine musea, beduidend minder dan het Nederlandse gemiddelde (53%).

<De grootte van musea loopt sterk uiteen, net als de spreiding naar grootte over het land>

In Flevoland, Zuid-Holland en Noord-Holland zijn relatief veel grote musea met een omzet van 3,2 miljoen euro en meer (respectievelijk 25%, 24% en 21% van de musea). In Flevoland betreft het slechts één museum (van de vier musea). De provincies Groningen en Drenthe hebben eveneens slechts één groot museum. In Zeeland zijn geen grote musea. Het aandeel middelkleine musea – met een omzet tussen 400.000 en 800.000 euro – loopt uiteen van 4% (Overijssel) tot 25% (Flevoland). Utrecht telt met 27% in verhouding de meeste middelgrote musea – met een omzet tussen 800.000 en 3,2 miljoen euro – en Groningen de minste (6%)

Figuur 1.4: Musea naar grootteklasse per provincie, 2021 (aandelen musea per provincie in %)

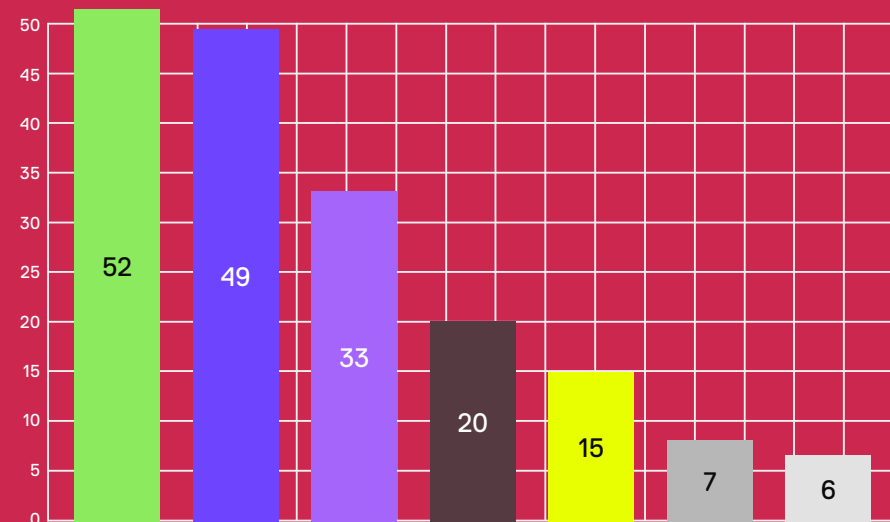

Tijdelijke tentoonstellingen

In 2021 hebben 375 musea (80% van de musea) tijdelijke tentoonstellingen georganiseerd. Samen organiseerden zij in 2021 1.413 tentoonstellingen, waarvan 89% in het eigen museum, 8% elders in Nederland en bijna 3% in het buitenland. In 2015 waren dat in totaal nog 1.915 tentoonstellingen, en in 2019 waren het er 2.256. Vergeleken met 2019 is het aantal tijdelijke tentoonstellingen afgenomen met 37%.

Musea hebben in 2021, evenals in 2020, noodgedwongen aanpassingen in de planning van tijdelijke tentoonstellingen moeten doen (figuur 1.5). Tijdelijke tentoonstellingen zijn in veel gevallen verschoven, verlengd of uitgesteld voor onbepaalde tijd.

Figuur 1.5: Musea met aanpassingen in de planning van tijdelijke tentoonstellingen, 2021 (aandelen musea in %)

- Verschoven tijdelijke tentoonstelling(en)
- Verlengde tijdelijke tentoonstelling(en)
- Voor onbepaalde tijd uitgestelde tijdelijke tentoonstelling(en)
- Geen wijzigingen in planning van tijdelijke tentoonstelling(en)
- Geannuleerde tijdelijke tentoonstelling(en)
- Tentoonstelling(en) inhoudelijk aangepast, omdat de beoogde objecten vanwege de coronacrisis niet allemaal beschikbaar waren
- Tentoonstelling(en) kregen ander accent door inspelen op de actualiteit

<Vergeleken met 2019 is het aantal tijdelijke tentoonstellingen afgenomen met 37%>

Bezoeken

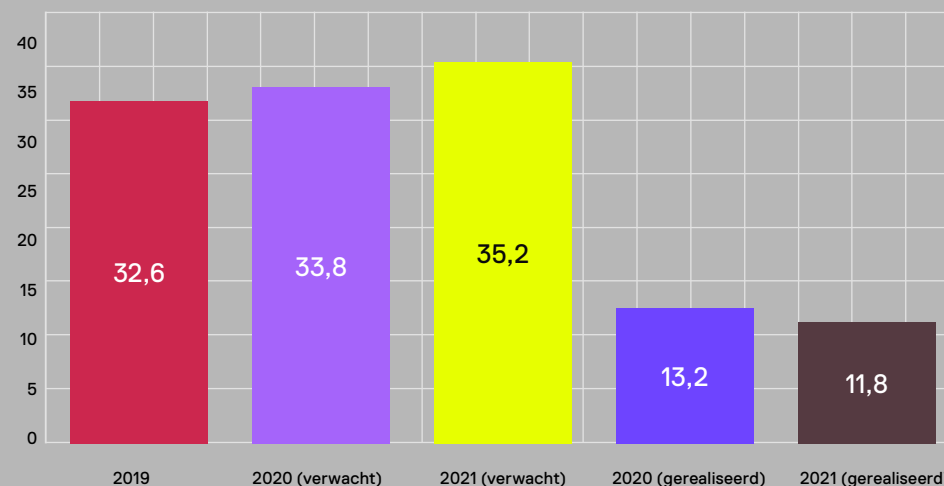
Bezoeken in 2021

In 2021 trekken de 471 musea in totaal 11,8 miljoen bezoeken, bestaande uit 10,4 miljoen binnenlandse bezoeken en 1,4 miljoen buitenlandse bezoeken. In 2021 is het totale museumbezoek door verplichte sluitingen, voor in totaal 24 weken, plus andere beperkende maatregelen, verder gedaald: met bijna 11% ten opzichte van 2020. Dit nadat het bezoek in 2020 ook al met 59% was gedaald door de coronacrisis. Als resultaat van beide ontwikkelingen is het totale museumbezoek in 2021 met bijna 64% gekrompen ten opzichte van 2019. Het gerealiseerde aantal bezoeken is in 2021 23,4 miljoen lager dan zou worden verwacht op grond van de trendmatige groei van 3,9% per jaar in de periode 2015 – 2019 (figuur 2.1).

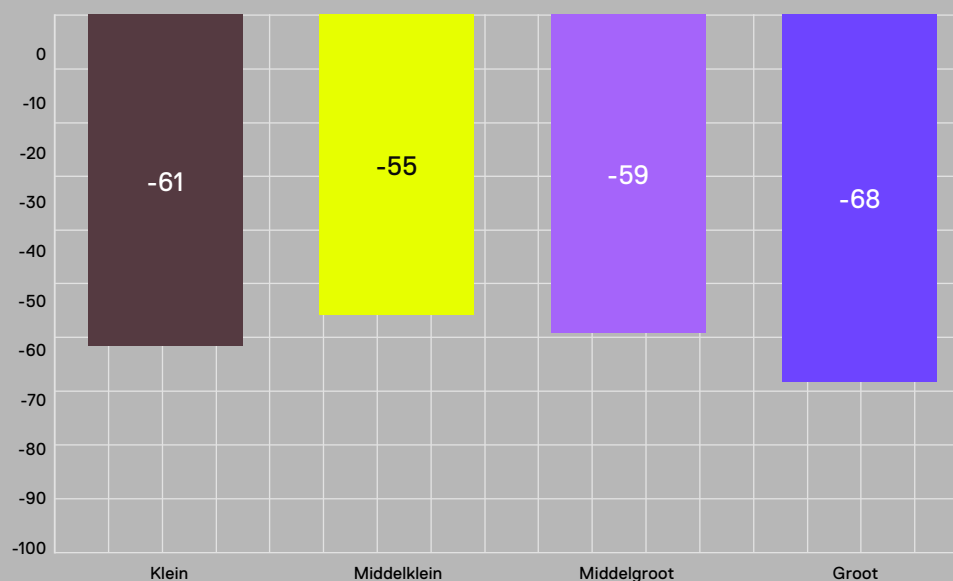
< In totaal 11,8 miljoen museum bezoeken in 2021, waarvan 1,4 miljoen buitenlandse >

Vooraf het bezoek aan grote musea is na 2019 sterk teruggefallen (figuur 2.2). Bij deze groep musea is het bezoek tussen 2019 en 2021 in totaal met 68% gedaald, beduidend meer dan bij de andere musea. Dat komt in het bijzonder door de grote terugval van het buitenlandse bezoek bij de grote musea (maar liefst 87%) en de aanhoudende daling van zowel het binnenlandse als het buitenlandse bezoek aan deze musea in 2021. Ook de kleine musea kampen tussen 2019 en 2021 met een grote daling van het bezoek (61%), voornamelijk door de sterke krimp van het binnenlandse bezoek in 2020 (58%).

Figuur 2.1: Gerealiseerd en verwacht totale museumbezoek, 2019-2021 (x 1 miljoen)

Figuur 2.2: Ontwikkeling aantal museumbezoeken per grootteklasse, 2019-2021 (in %)*

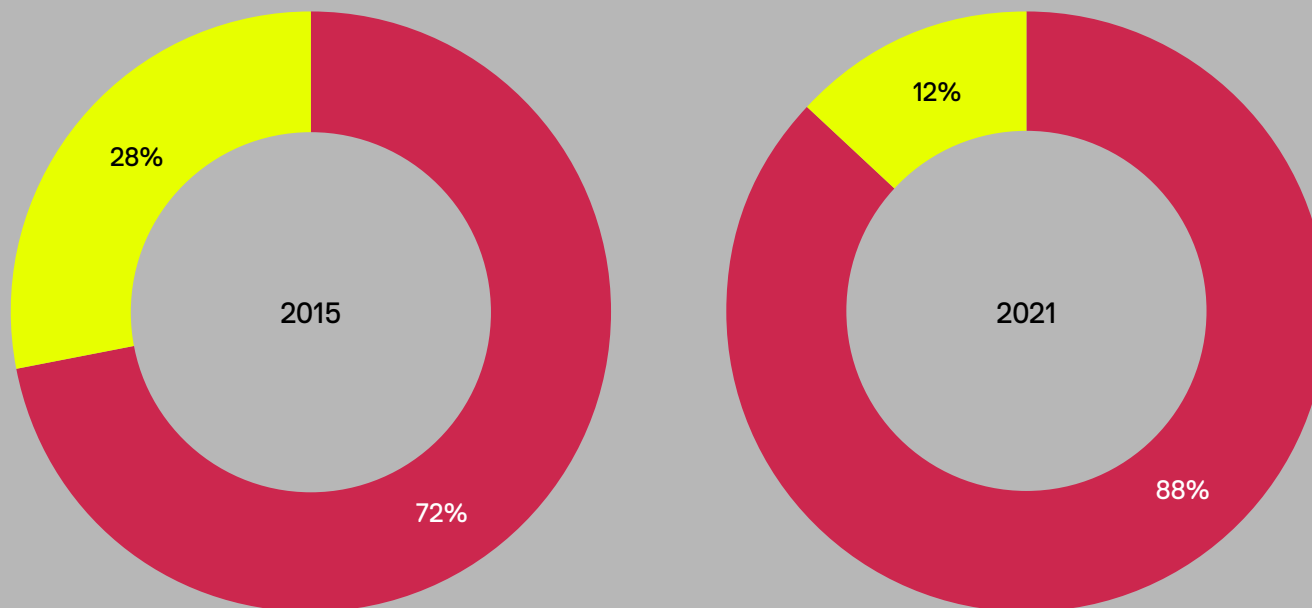
* Uitsluitend 431 musea die zowel in 2019 als in 2020 en 2021 lid zijn van de Museumvereniging. Grootteklassen op basis van de omzet in 2021.

Geografische herkomst van het museumbezoek

Net als in 2020 loopt het museumbezoek door buitenlandse toeristen in 2021 nog sterker terug dan het binnenlandse bezoek. Daardoor komt in 2021 nog slechts 12% van het totale bezoek uit het buitenland, tegen 28% in 2015 (figuur 2.3).

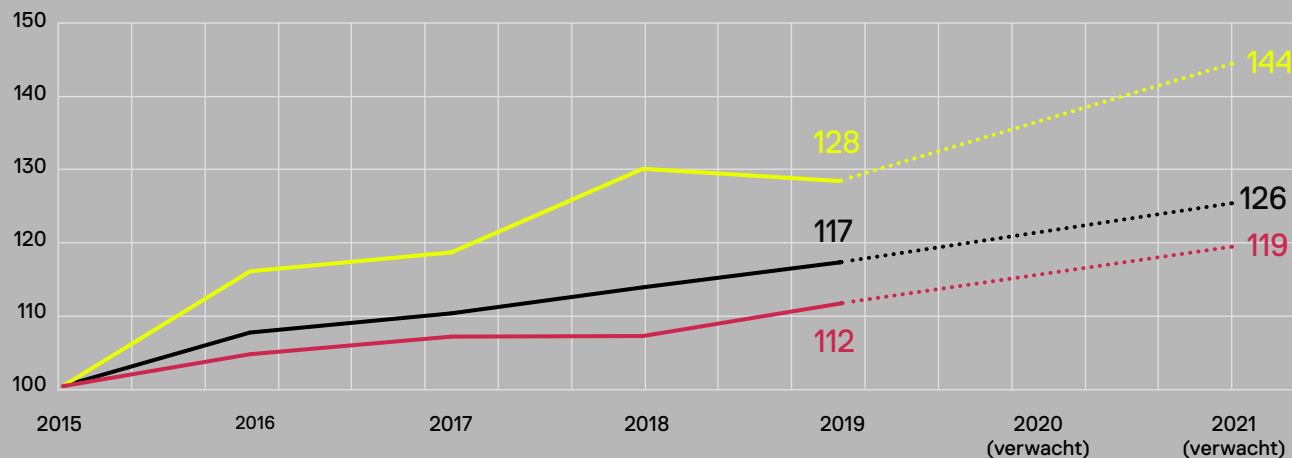
Figuur 2.3: Geografische herkomst van het museumbezoek, 2015 en 2021 (aandelen bezoeken in %)

■ Binnenlands bezoek
■ Buitenlands bezoek

Tussen 2015 en 2019 is het buitenlandse bezoek sterk gestegen (in totaal 28%, 6,3% per jaar) en heeft het een belangrijke bijdrage geleverd aan de groei van het totale museumbezoek (figuur 2.4). De groei van het binnenlands bezoek (in totaal 12%, 3,0% per jaar) bleef daarbij ver achter.

Figuur 2.4: Trends in het aantal binnenlandse en buitenlandse museumbezoeken, 2015-2019 en verwachting 2020 en 2021 (indexcijfers met 2015 = 100)

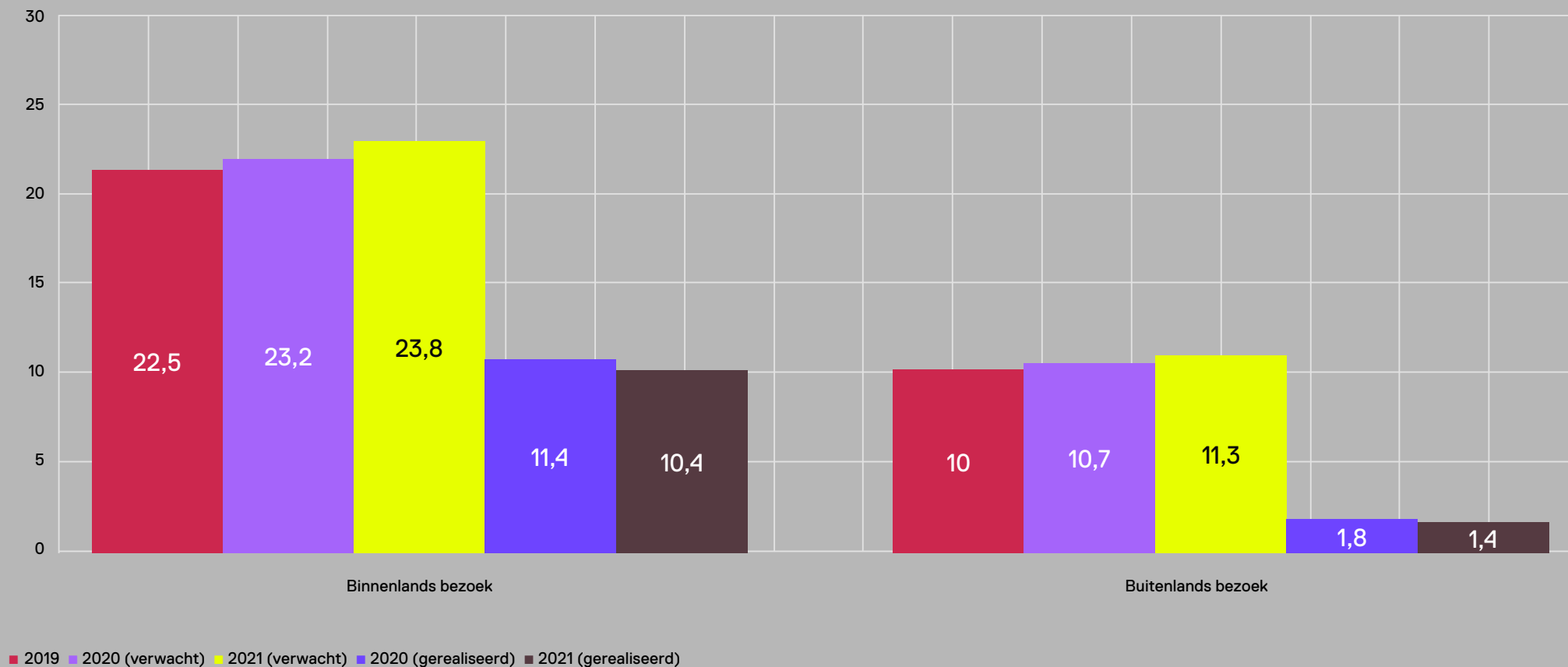

■ Binnenlands bezoek
■ Buitenlands bezoek
■ Totaal bezoek

Door de coronacrisis komen deze stijgende trends in 2020 en 2021 abrupt tot stilstand. In plaats van een trendmatige groei van het aantal binnenlandse en buitenlandse bezoeken in 2021 naar respectievelijk 23,9 en 11,3 miljoen treedt in 2021 een verdere daling op van het aantal binnenlandse en buitenlandse bezoeken (figuur 2.5). Het aantal binnenlandse bezoeken zakt van 11,4 miljoen in 2020 naar 10,4 miljoen in 2021 (een daling van 9%). Het buitenlandse bezoek valt nog sterker terug: van 1,8 miljoen in 2020 naar 1,4 miljoen in 2021 (een daling van 20%).

< Het aantal binnenlandse bezoeken zakt van 11,4 miljoen in 2020 naar 10,4 miljoen in 2021 >

Figuur 2.5: Gerealiseerd en verwacht binnenlands en buitenlands museumbezoek (x 1 miljoen), 2019-2021

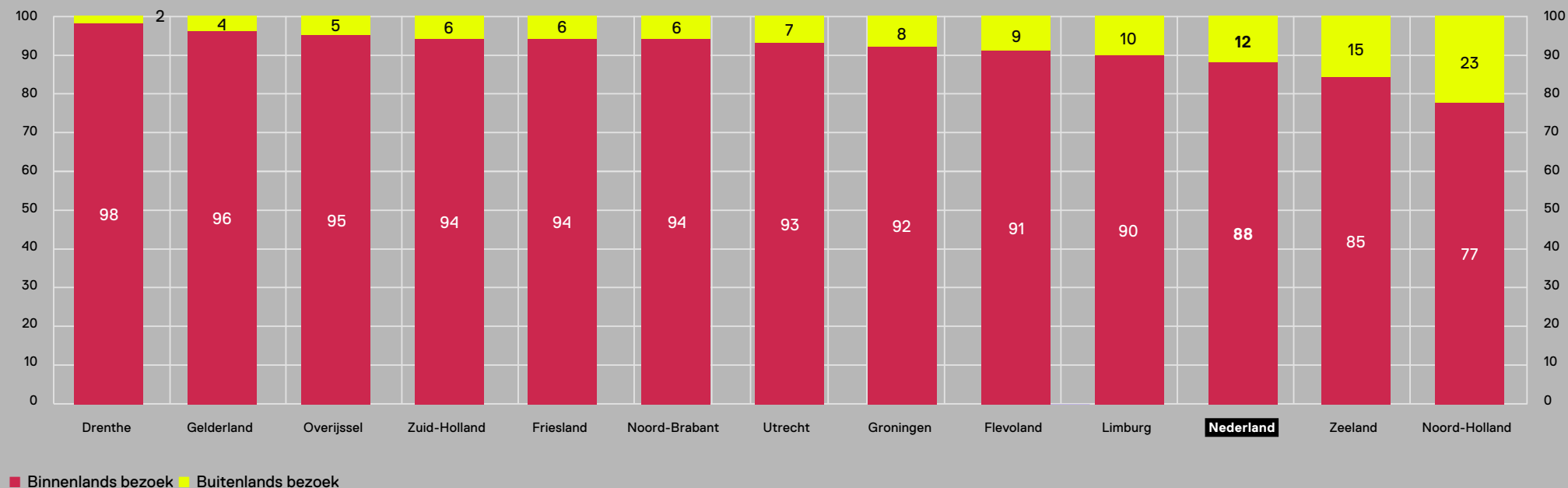

< Het totale
museumbezoek is in
2021 met bijna 64%
gekrompen ten
opzichte van 2019 >

In 2021 bestaat het leeuwendeel van het museumbezoek in alle provincies uit binnenlands bezoek (figuur 2.6). Dat geldt het sterkst voor Drenthe, Gelderland en Overijssel. Behalve in Zeeland en Noord-Holland bestaat in alle provincies 90% of meer van het bezoek in 2021 uit binnenlands bezoek. Noord-Holland ontvangt meer dan tweederde van het totale buitenlandse museumbezoek in Nederland, hoewel het aandeel van het buitenlandse museumbezoek in het totale bezoek van Noord-Hollandse musea is gezakt, van 52% in 2019 naar 23% in 2021.

< Het leeuwendeel van het museumbezoek bestaat uit binnenlands bezoek >

Figuur 2.6: Geografische herkomst van het museumbezoek per provincie, 2021 (bezoekaandelen per provincie in %)

Museumbezoek van jeugd en volwassenen

Van het totale aantal museumbezoeken van 11,8 miljoen in 2021 komen er 2,4 miljoen (21%) voor rekening van jeugd tot en met 18 jaar (tabel 2.1). Volwassenen zijn goed voor de resterende 9,3 miljoen bezoeken (79%).

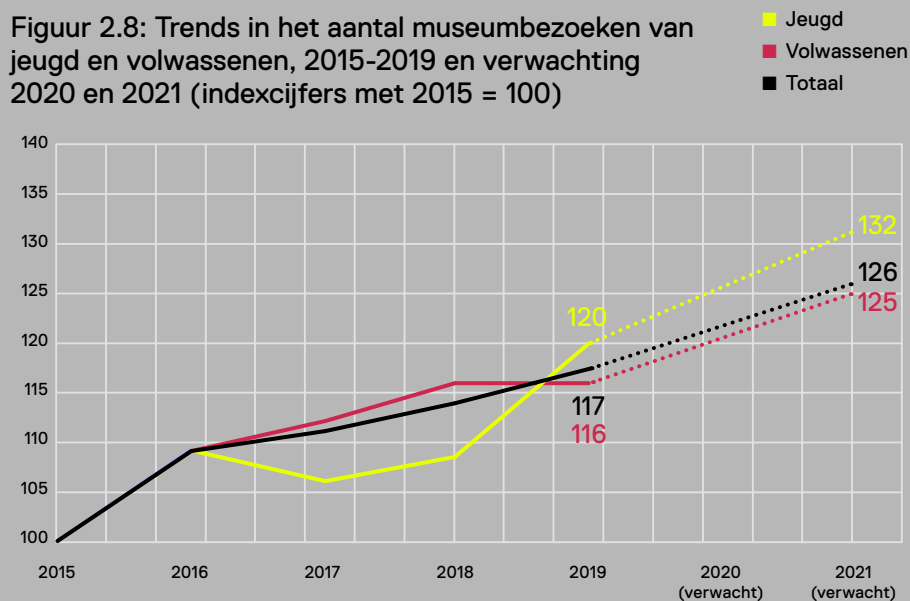
Tabel 2.1: Museumbezoek van jeugd en volwassenen, 2021*

Aantal bezoeken	Bezoeken (x 1.000)	Aandeel bezoeken (in %)
Jeugd (t/m 18 jaar)	2.426	21
Volwassenen	9.352	79
Totaal	11.778	100

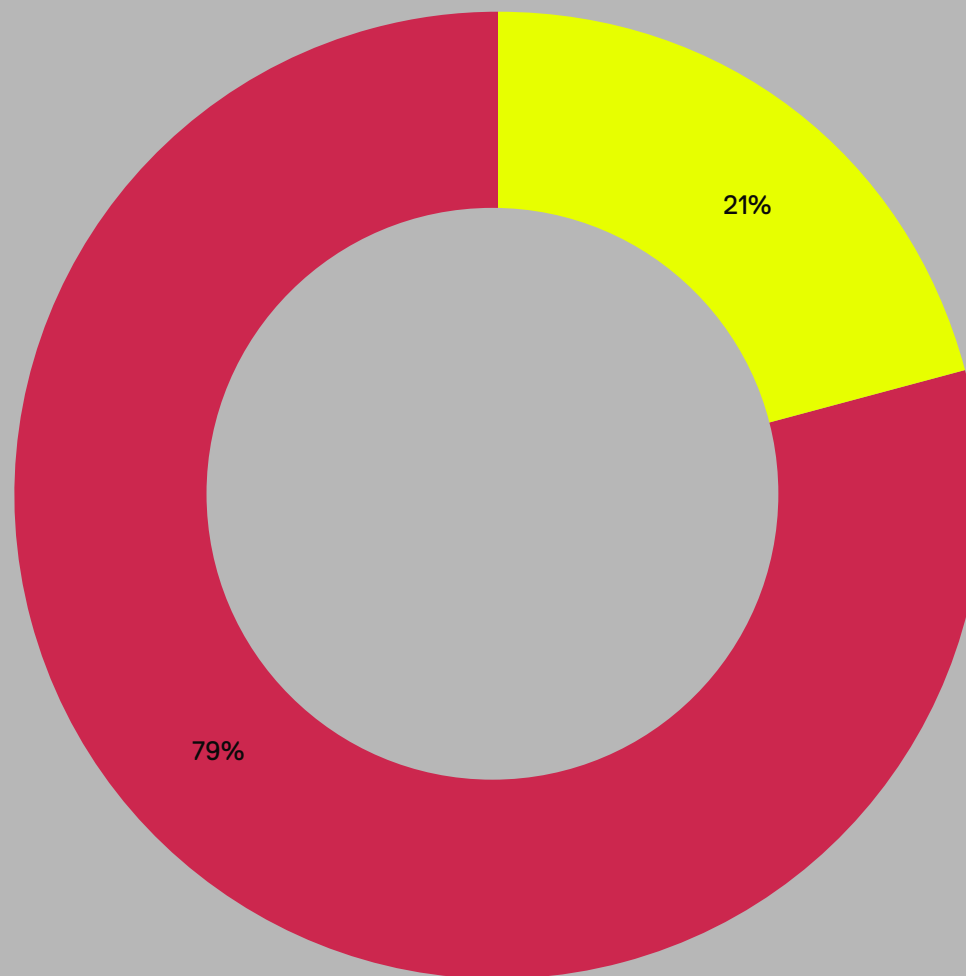
* Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

Ondanks de demografische ontwikkeling is het aantal jeugdbezoeken tussen 2015 en 2019 gegroeid, met in totaal met 20% (4,8% per jaar, zie figuur 2.8).

Figuur 2.8: Trends in het aantal museumbezoeken van jeugd en volwassenen, 2015-2019 en verwachting 2020 en 2021 (indexcijfers met 2015 = 100)

Figuur 2.7: Museumbezoek van jeugd en volwassenen, 2021 (aandelen bezoeken in %)

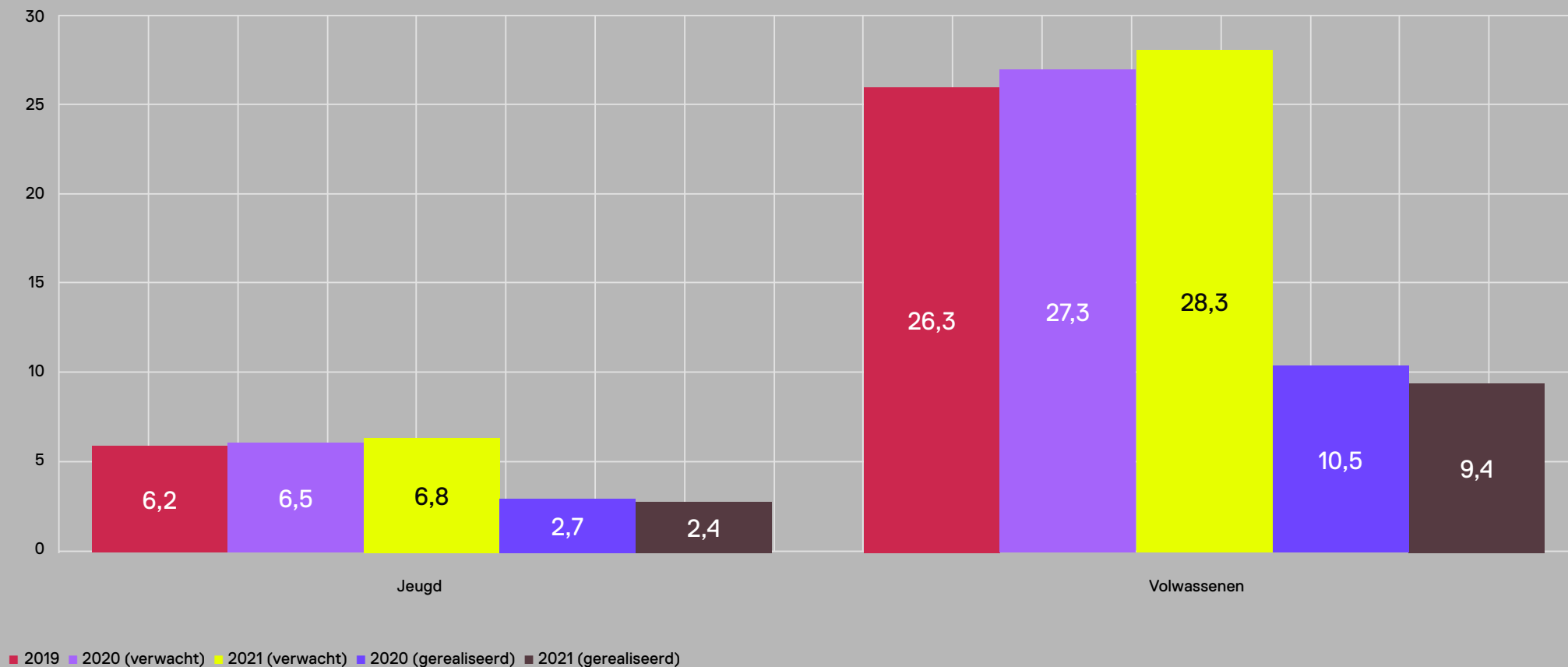

■ Jeugd
■ Volwassenen

Het aantal bezoeken van volwassenen is tussen 2015 en 2019 in totaal met 16% (3,7% per jaar) toegenomen. Na 2019 zet de trendmatige groei van het aantal bezoeken van jeugd en volwassenen naar respectievelijk 6,8 en 28,3 miljoen bezoeken in 2021 niet door (figuur 2.9). In plaats daarvan valt het jeugdbezoek door de coronacrisis in 2021 terug naar 2,4 miljoen (een daling van 61% ten opzichte van 2019). Het museumbezoek van volwassenen krimpt eveneens sterk, tot bijna 9,4 miljoen (een daling van 64% ten opzichte van 2019).

< Ruim 2,4 miljoen bezoeken door jeugd, een daling van 61% ten opzichte van 2019 >

Figuur 2.9: Gerealiseerd en verwacht museumbezoek van jeugd en volwassenen (x 1 miljoen), 2019-2021

Museumkaart

Museumkaarthouders van groot belang

Het aantal Museumkaarthouders is evenals het totale museumbezoek sterk gegroeid, van 1,2 miljoen kaarthouders in 2015 tot bijna 1,4 miljoen in 2019 (figuur 3.1). Dit is een groei van bijna 16%. In 2020 en 2021 loopt het aantal Museumkaarthouders ten opzichte van 2019 iets terug onder invloed van de coronacrisis

en de bijbehorende overheidsmaatregelen; in totaal met 90.000 kaarthouders. Toch bezit nog steeds 8% van de Nederlandse bevolking van 5 jaar en ouder een Museumkaart.

De Museumkaart is van groot financieel belang voor musea. Musea ontvangen in 2021 voor een bezoek van een Museumkaarthouder een vergoeding van 62% van de gemiddelde toegangsprijs van het vol betalend bezoek.

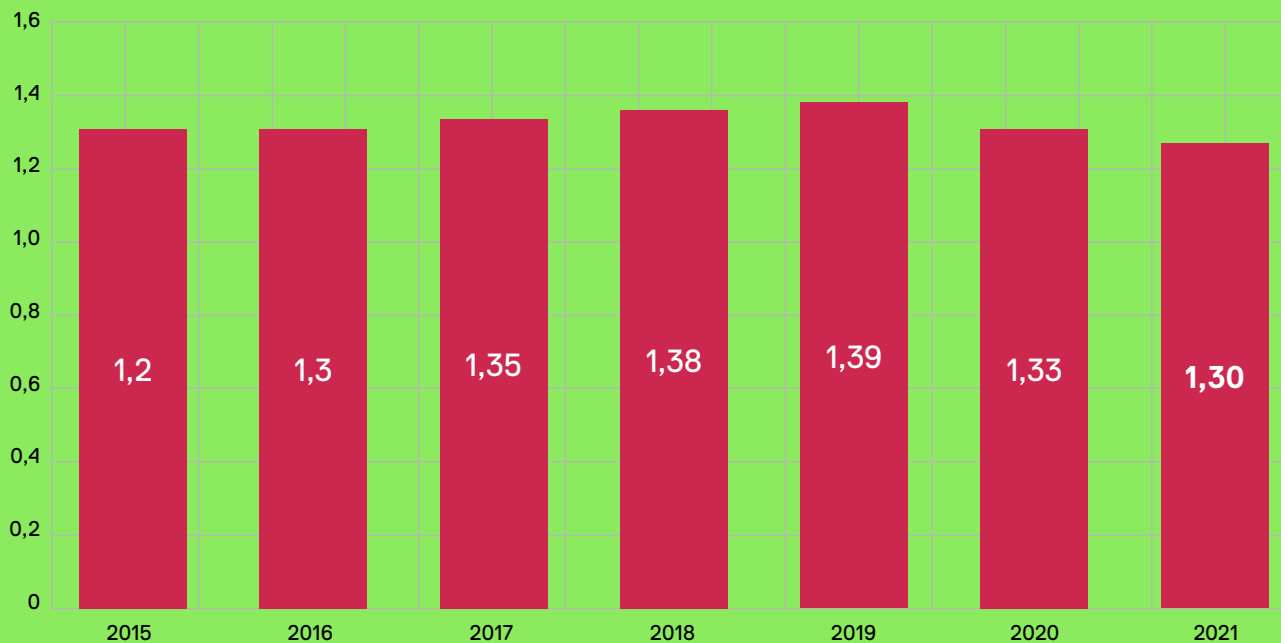
De vergoeding voor het bezoek van Museumkaarthouders heeft de musea door de tijdelijke sluitingen in 2021 beduidend minder opgeleverd dan in het topjaar 2019: 27 miljoen euro tegen 64 miljoen euro. In 2021 is de vergoeding voor het bezoek van Museumkaarthouders goed voor 29% van de inkomsten uit entreegelden en 9% van de eigen inkomsten.

Bezoek van Museumkaarthouders

In 2021 is het aantal bezoeken van Museumkaarthouders door de langdurige sluiting van de musea en andere beperkende overheidsmaatregelen verder gedaald. Museumkaarthouders brengen in 2021 3,9 miljoen museumbezoeken, ruim 20% minder dan in 2020 en bijna 60% minder dan in het recordjaar 2019. Gemiddeld brengt een Museumkaarthouder in 2021 3,0 bezoeken tegen 6,7 in 2019.

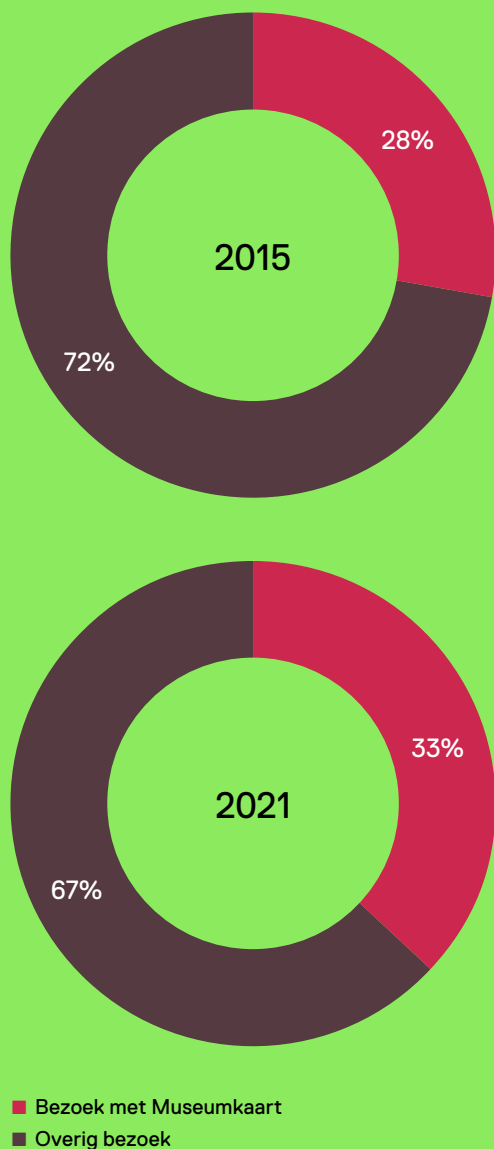
De Museumkaart heeft tussen 2015 en 2019 een belangrijke bijdrage geleverd aan de groei van het binnenlandse museumbezoek. De Museumkaarthouders namen in deze periode 55% van de groei van het binnenlandse museumbezoek voor hun rekening. Weliswaar neemt het bezoek van kaarthouders verder af ten opzichte van 2019, maar minder sterk dan het overige bezoek (58% versus 66%). Door deze ontwikkelingen loopt het aandeel van Museumkaarthouders in het totale museumbezoek op van 28% in 2015 tot 33% in 2021 (figuur 3.2).

Figuur 3.1: Trends in het aantal Museumkaarthouders, 2015-2021 (x 1 miljoen)

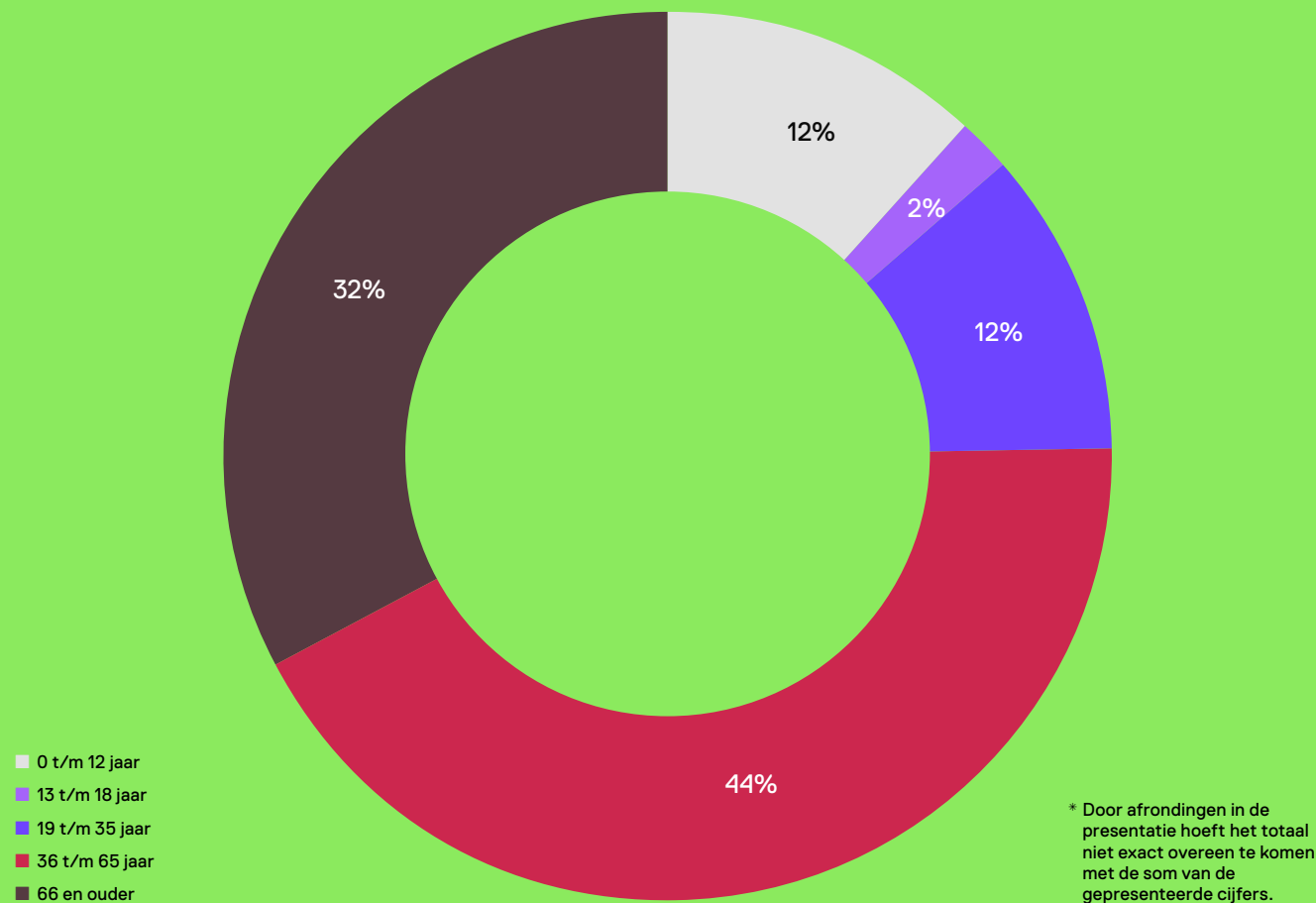
Figuur 3.2: Bezoeken met de Museumkaart en overige bezoeken, 2015 en 2021 (bezoekaandelen in %)

Volwassenen vanaf 36 jaar maken relatief veel gebruik van de Museumkaart. Zij nemen in 2021 driekwart van het bezoek van Museumkaarthouders voor hun rekening (figuur 3.3). Daarmee is hun aandeel in het bezoek beduidend groter dan hun aandeel in de

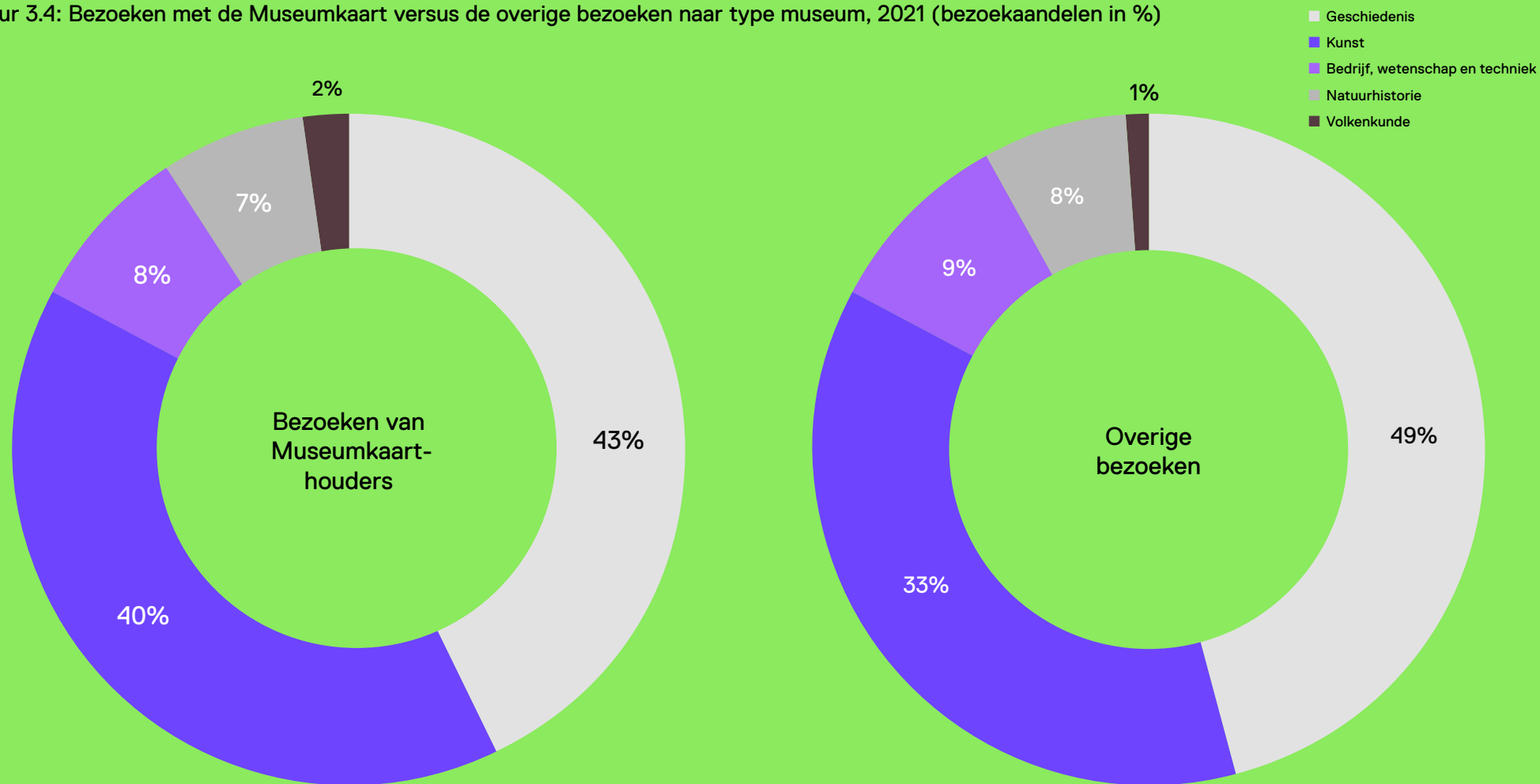
Nederlandse bevolking (58%). Kinderen, jongeren en jongvolwassenen blijven ondervertegenwoordigd in het bezoek door Museumkaarthouders. Bij kinderen en jongeren komt dat onder meer doordat veel musea hen gratis toegang bieden.

Figuur 3.3: Leeftijdsofbouw van het bezoek van Museumkaarthouders, 2020 (aandelen in %)

< Volwassenen
vanaf 36 jaar
maken veel
gebruik van de
Museumkaart >

Figuur 3.4: Bezoeken met de Museumkaart versus de overige bezoeken naar type museum, 2021 (bezoekaandelen in %)

* Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

In 2021 gaan zowel Museumkaarthouders als niet-kaarthouders vooral naar musea voor geschiedenis, gevolgd door kunstmusea (figuur 3.4). In de voorgaande jaren bezochten Museumkaarthouders juist vaker kunstmusea en minder vaak musea voor geschiedenis.

De Museumkaart blijkt ook tijdens corona van meerwaarde voor musea. Mensen met een Museumkaart brengen gemiddeld 3,8 extra bezoeken aan musea, bovenop de bezoeken die ze zouden hebben gedaan zonder een Museumkaart. Dat komt neer op 2,9 miljoen

meer bezoeken, die in een meeromzet van 30 miljoen euro oplevert (bron: onderzoek van SEO naar museumbezoeken met en zonder Museumkaart in 2021).

Onderwijs

<4>

De meeste musea bieden een gedifferentieerd educatief aanbod voor kinderen in verschillende leeftijdsgroepen en voor andere specifieke doelgroepen: in 2021 biedt 83% van de musea een of meer educatieve programma's aan. Van het museum personeel vervult 9% educatieve taken. In 2021 ontvangt 77% van alle musea bezoek van basisscholen en 57% bezoek van scholen voor voortgezet onderwijs tegen respectievelijk 94% en 78% vóór de coronacrisis in 2019.

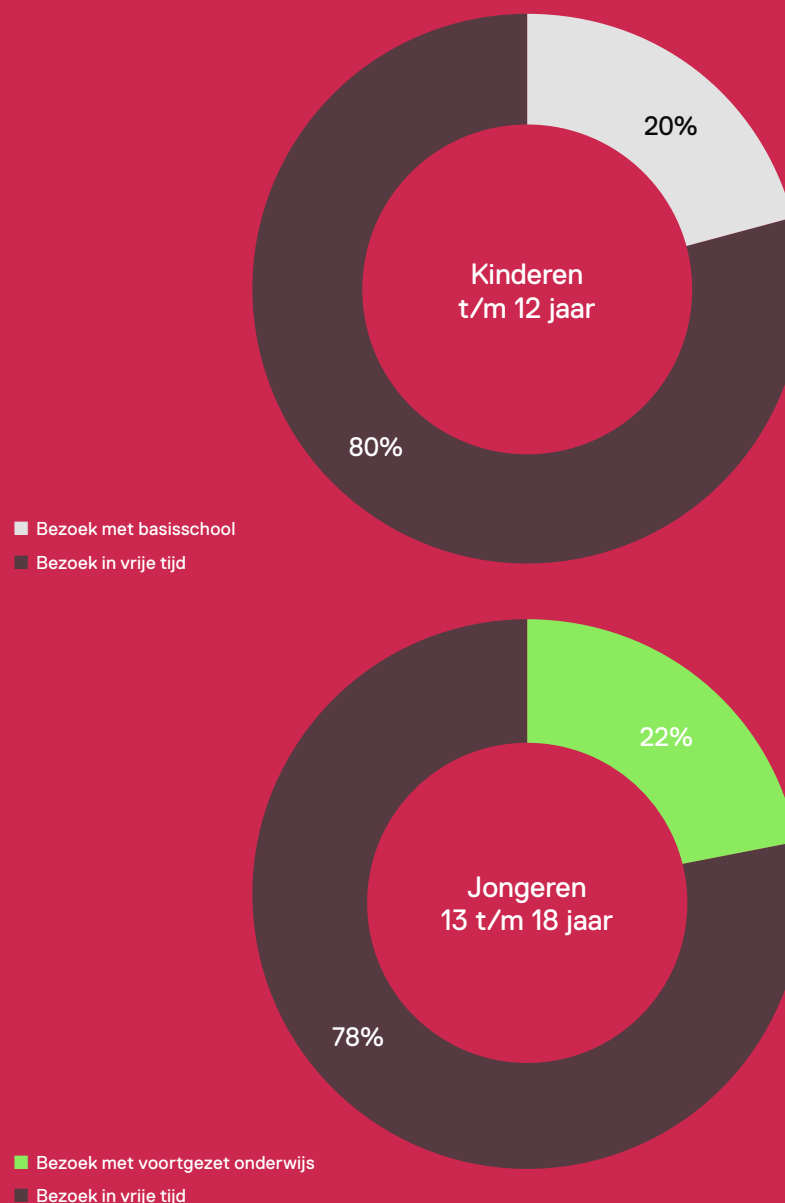
In 2021 brengen de 2,3 miljoen leerlingen in het basis- en het voortgezet onderwijs in totaal 499.000 museumbezoeken met school (tabel 4.1); dat is 21% van het totale jeugdbezoek tot en met 18 jaar in 2021 (2,4 miljoen bezoeken). In totaal leggen het basis- en het voortgezet onderwijs in 2021 vanwege de coronacrisis en de bijbehorende overheidsmaatregelen gemiddeld slechts 21 schoolbezoeken per 100 leerlingen af, een fors verschil met de 91 schoolbezoeken per 100 leerlingen vóór de coronacrisis in 2019.

Tabel 4.1: Museumbezoek in schoolverband en jeugdbezoek in de vrije tijd, 2021*

Hoofd-financier	Bezoeken t/m 12 jaar (x 1.000)	Aandeel bezoeken (in %)	Bezoeken 13 t/m 18 jaar (x 1.000)	Aandeel bezoeken (in %)	Bezoeken t/m 18 jaar (x 1.000)	Aandeel bezoeken (in %)
In schoolverband	303	20	195	22	499	21
In vrije tijd	1.224	80	703	78	1.927	79
Totaal kinderen	1.527	100	899	100	2.426	100

* Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

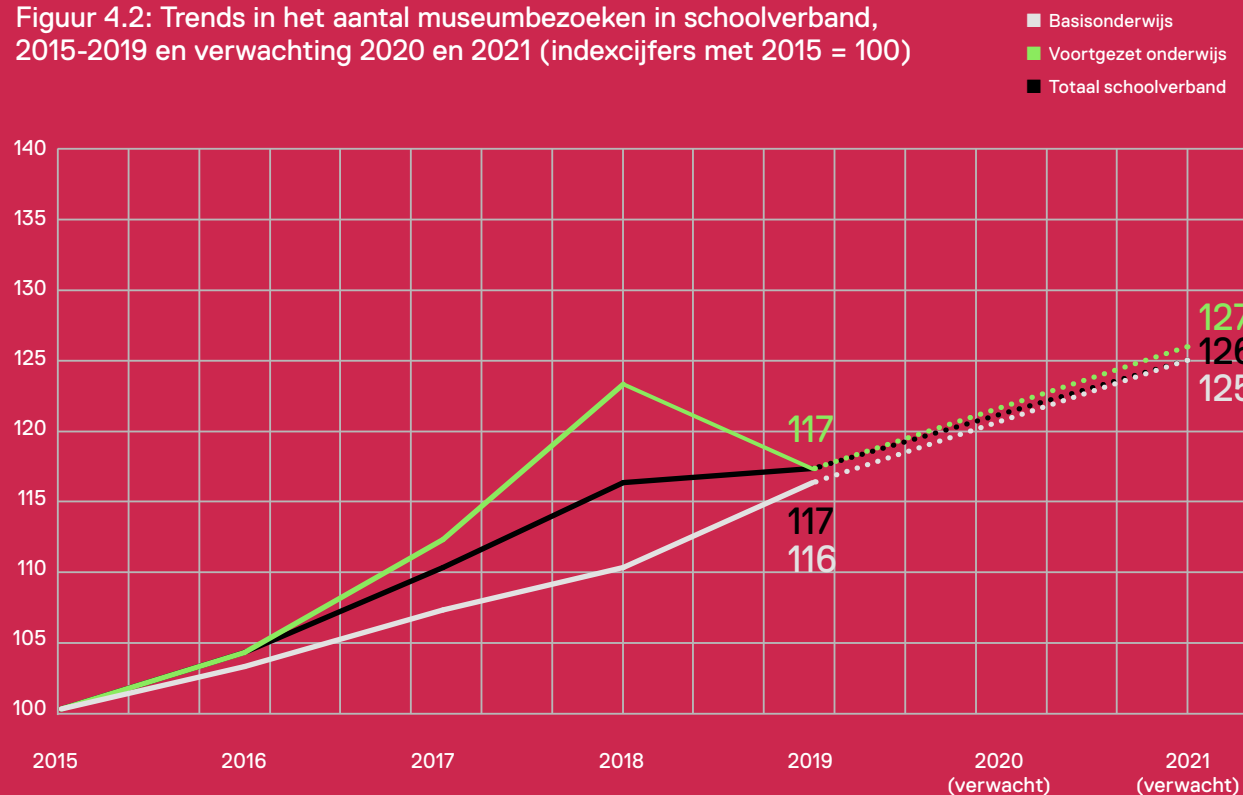
Figuur 4.1 Museumbezoek in schoolverband en jeugdbezoek in de vrije tijd, 2021 (aandelen in %)

In het voortgezet onderwijs zorgt het bezoek in schoolverband in 2021 voor 22% van het totale bezoek van jongeren van 13 tot en met 18 jaar (figuur 4.1). In het basisonderwijs vormt het schoolbezoek 20% van het totale bezoek van kinderen tot en met 12 jaar. In 2021 leggen zowel het basis- als het voortgezet onderwijs gemiddeld 21 schoolbezoeken per 100 leerlingen af.

Tussen 2015 en 2019 steeg het bezoek in schoolverband in totaal met 17% (4,0% per jaar), ondanks een lichte daling van het aantal leerlingen (figuur 4.2).

Figuur 4.2: Trends in het aantal museumbezoeken in schoolverband, 2015-2019 en verwachting 2020 en 2021 (indexcijfers met 2015 = 100)

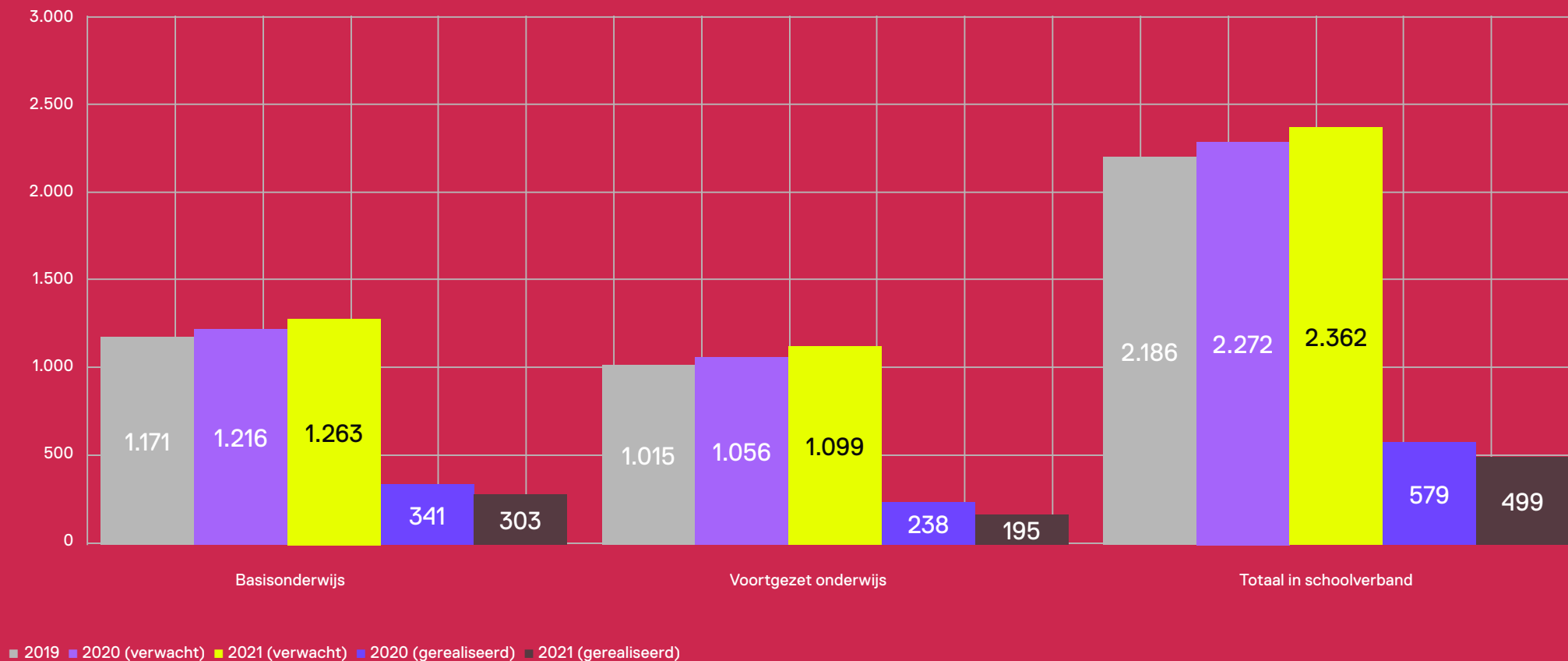

< Het bezoek in schoolverband steeg in totaal met 17% tussen 2015 en 2019 >

In deze periode is de stijging van het schoolbezoek in het basis- en voortgezet onderwijs per saldo vrijwel gelijk. Door de coronacrisis zet in 2020 en 2021 de stijging niet door, maar vindt juist een scherpe daling plaats (figuur 4.3). Het totale museumbezoek in schoolverband neemt af van 2,2 miljoen in 2019 naar 0,5 miljoen in 2021 (een afname van maar liefst 77% ten opzichte van 2019). Het bezoek van het voortgezet onderwijs valt in deze periode nog iets sterker terug dan het bezoek van het basisonderwijs (81% tegen 74%).

< Het totale museumbezoek in schoolverband heeft een afname van maar liefst 77% ten opzichte van 2019 >

Figuur 4.3: Gerealiseerd en verwacht museumbezoek in schoolverband (x 1.000), 2019-2021

Digitalisering

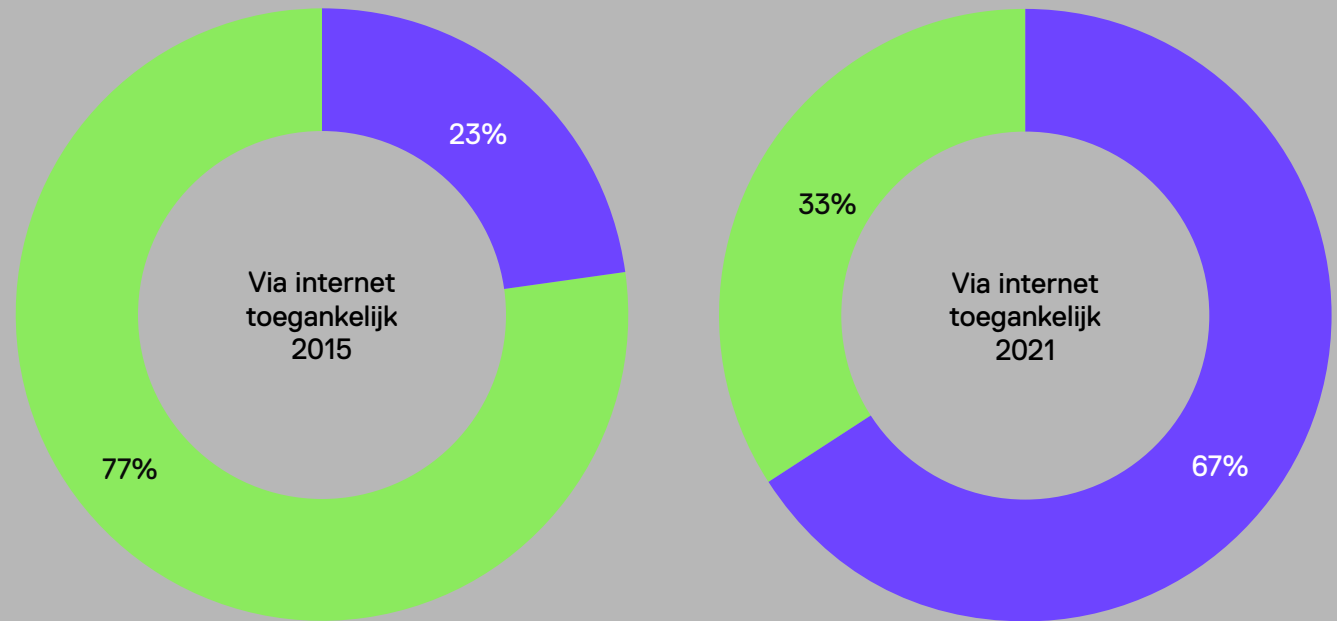

<5>

Figuur 5.1: Via internet voor het publiek toegankelijke deel van de collectie, 2015 en 2021 (aandelen van de permanente collectie in %)*

■ Via internet toegankelijk
■ Niet via internet toegankelijk

Musea hebben de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in de digitalisering van hun collecties, om die beter te ontsluiten voor het grote publiek. Dat betaalt zich uit tijdens de coronacrisis. Inmiddels hebben musea ruim driekwart van hun permanente collectie gedigitaliseerd. Het grootste deel daarvan is via internet beschikbaar voor het publiek. Dat gebeurt overwegend via de websites van musea en de sociale media. In 2021 is in totaal 67% van de permanente collectie van musea via internet toegankelijk voor het publiek. In 2015 was dat nog maar 23% (figuur 5.1).

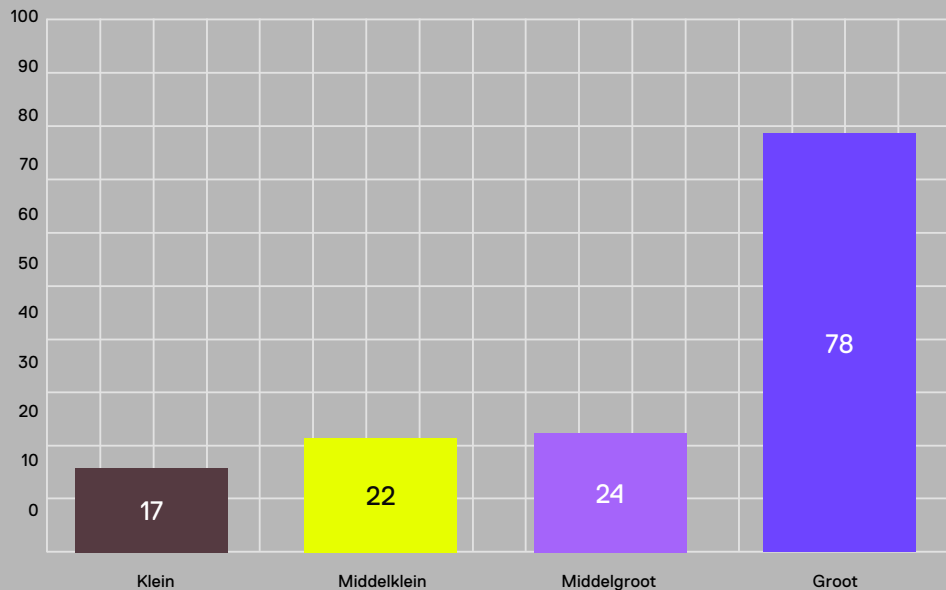
* Exclusief twee grote musea met grote achterstanden bij de digitalisering van hun collectie.

<67% van de permanente collectie van musea via internet toegankelijk voor het publiek>

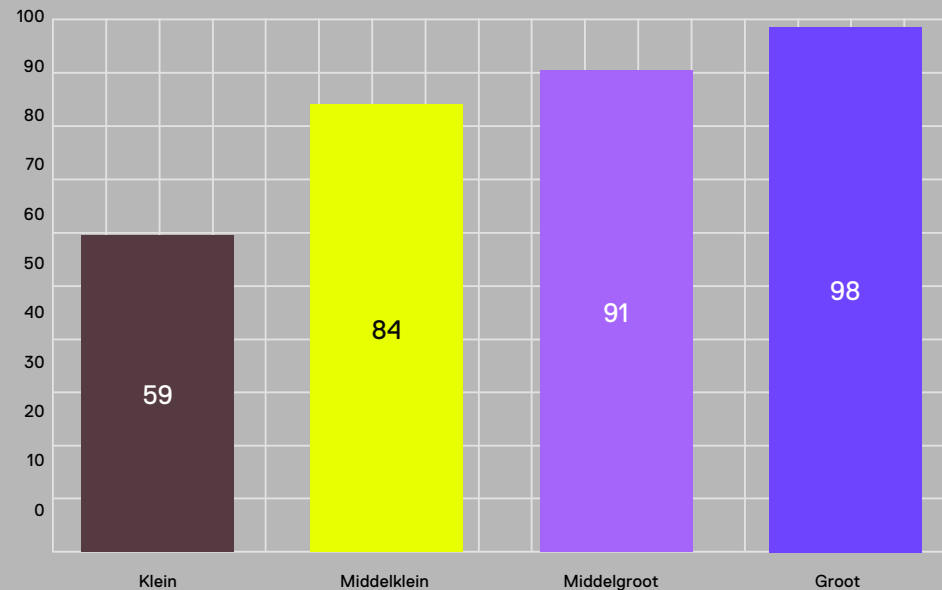
Het is sterk afhankelijk van de grootte van een museum in hoeverre de permanente collectie via internet toegankelijk is voor het publiek. De grote musea zijn relatief vergevorderd met de ontsluiting van hun collectie via internet: 78% van hun collectie is via internet toegankelijk (figuur 5.2). De kleine, middelkleine en middelgrote musea moeten daarvoor nog flinke stappen zetten.

Musea hebben zich in 2021 evenals in 2020 ingespannen om de gevolgen van langdurige sluitingen en andere coronamaatregelen op te vangen door activiteiten online te organiseren, uiteenlopend van virtuele rondleidingen tot opdrachten of *challenges* voor online bezoekers. Driekwart van de musea biedt in 2021 ten minste één online activiteit aan. Van de kleine musea biedt 41% nog geen online activiteiten aan (figuur 5.3). Het totaal aantal bezoeken aan websites van musea is gestegen van 126 miljoen in 2019 naar bijna 149 miljoen in 2021.

Figuur 5.2: Via internet voor het publiek toegankelijke deel van de collectie per grootteklasse, 2021 (aandeel van de permanente collectie in %)*

Figuur 5.3: Musea die ten minste één online activiteit organiseren (aandelen musea in %)

* Exclusief twee grote musea met grote achterstanden bij de digitalisering van hun collectie.

Personeel

< 6 >

De totale werkgelegenheid bij musea is in 2021 verder teruggelopen met ruim 600 personen tot 34.400, nadat deze in 2020 al met 6.800 personen was gekrompen. In 2021 werken 22.100 mensen (64%) als vrijwilliger of stagiair bij musea. Bijna 19% van de musea heeft geen personeel in dienst en draait primair op vrijwilligers. Het ziekteverzuim is gestegen van 4,7% in 2020 naar 5,0% in 2021.

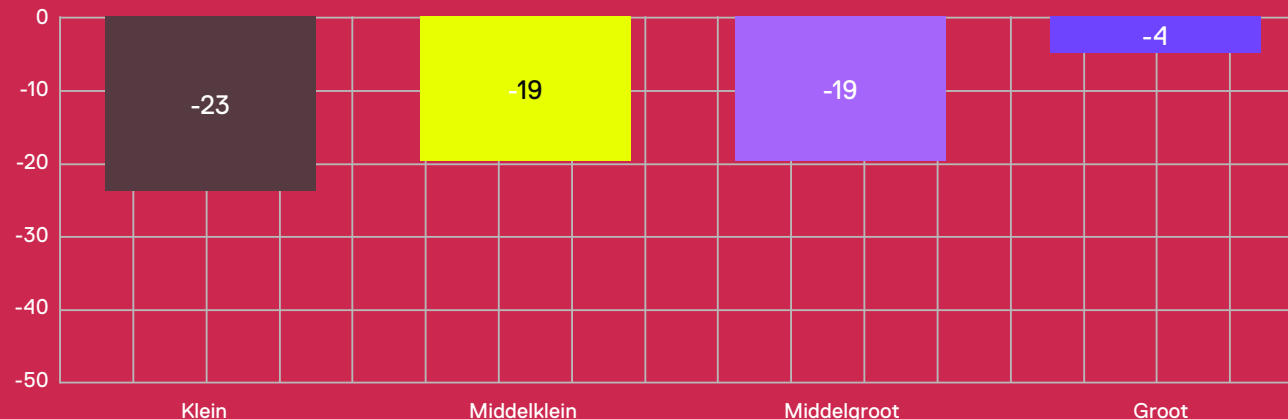
Gemeten in voltijdequivalente banen daalt de totale personeelsinzet bij musea in 2021 verder met ruim 390 (3,9%) tot 9.720 fte's, na een eerdere in daling 2020 met bijna 470 fte's. De inzet van personeel in loondienst en ingehuurd personeel is in 2021 met 200 (2,6%) verminderd tot ruim 7.470 fte's. De inzet van vrijwilligers en stagiairs is afgenomen met ruim 190 (7,8%) tot 2.250 fte's.

Kleine musea, die evenals de grote musea tussen 2019 en 2021 kampen met de grootste bezoekdaling, hebben ten opzichte van 2019 de inzet van personeel met 23% relatief het meest teruggebracht en de grote musea met 4% juist het minst (figuur 6.1).

Samenstelling van het personeel

Bij musea is het grootste deel van het personeel in loondienst (figuur 6.2), met een vast contract (53%) of een tijdelijk contract (17%). Musea maken beperkt gebruik van ingehuurd personeel (6%) zoals zzp'ers, payrollers en

Figuur 6.1: Ontwikkeling fte's per grootteklasse, 2019-2021 (in %)*

* Uitsluitend 431 musea die zowel in 2019 als in 2020 en 2021 lid zijn van de Museumvereniging. Grootteklassen op basis van de omzet in 2021.

uitzendkrachten. Daarin onderscheiden ze zich sterk van de rest van de culturele sector. Voor musea zijn vrijwilligers en stagiairs daarentegen van groot belang; ze zijn goed voor 23% van de ingezette fte's.

In 2021 neemt de inzet van werknemers in vaste dienst af met 4,9% ten opzichte van 2019 (figuur 6.2). Door de invoering van de Wet

arbeidsmarkt in balans per 1 januari 2020 hebben musea payrollers deels in (tijdelijke) dienst aangenomen. Daardoor stijgt het aantal werknemers in tijdelijke dienst met 18,0% ten opzichte van 2019 en daalt de inzet van ingehuurd personeel – mede door de verplichte sluitingen van musea en de sterke beperking van hun activiteiten – in totaal met 34,9% ten opzichte van 2019. Vanwege de verplichte

sluiting en beperking van de activiteiten doen musea in 2020 en 2021 eveneens een geringer beroep op vrijwilligers en stagiairs (een daling van 18,4%). Daarnaast kampen musea vanwege de pandemie met een geringere beschikbaarheid van (oudere) vrijwilligers.

Vrijwilligers en stagiairs verrichten in de regel hun werkzaamheden in deeltijd en soms gedurende een deel van het jaar. Gemeten in fte's tellen ze minder zwaar mee dan in werkzame personen. Musea met relatief veel onbetaalde krachten, of met ander personeel in deeltijd, tellen daardoor minder zwaar mee in

de werkgelegenheid (gemeten in fte's). Dat is het duidelijkst te zien bij de geschiedenismusea met 55% van de werkzame personen versus 41% van de fte's. Voor de kunstmusea geldt juist het omgekeerde: 26% van de werkzame personen tegen 37% van de fte's (figuur 6.3).

Functieverdeling

Tussen 2015 en 2021 is de totale personeelssterkte na een stijging tussen 2015 en 2019 uiteindelijk vrijwel constant gebleven door een daling van 860 fte's tussen 2019 en 2021. De verdeling van het personeel over de

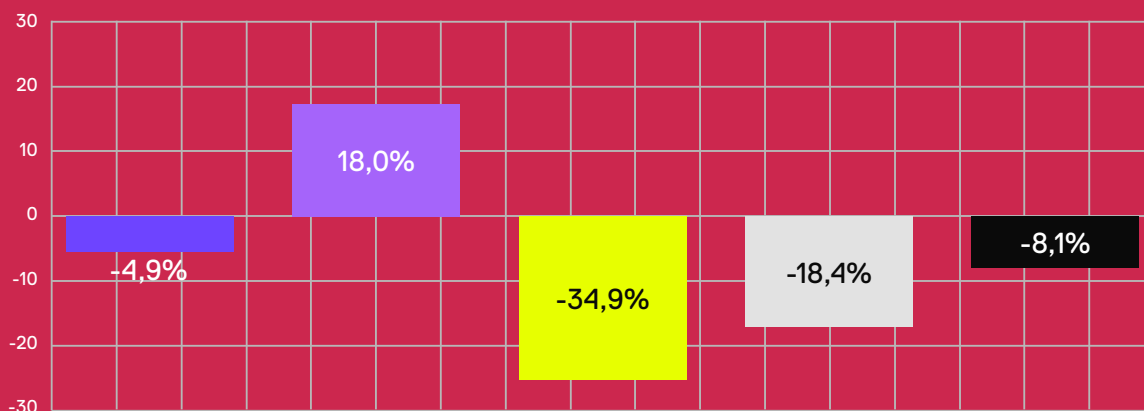
verschillende functies blijft in de periode 2015-2021 eveneens vrijwel onveranderd (figuur 6.4).

Museum Cao

De Museum Cao wordt steeds meer toegepast. In termen van het aantal voltijdequivalente banen valt 56% van de werknemers van musea in 2021 onder de Museum Cao tegen 50% in 2015 (figuur 6.5). Daarnaast valt 23% van de werknemers in 2021 onder een andere cao of beloningsrichtlijn, tegen 27% in 2015.

Figuur 6.2: Samenstelling personeel, 2021 (aandelen fte's in %) en ontwikkeling fte's, 2019-2021 (in %)

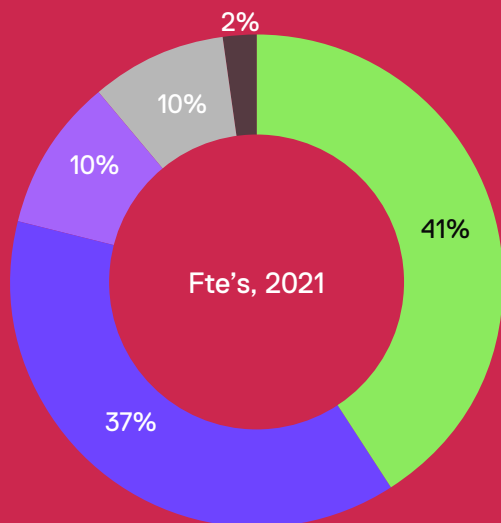
Verandering fte's, 2019-2021

- Vaste dienst
- Tijdelijke dienst
- Ingehuurd personeel
- Vrijwilligers en stagiairs
- Totaal

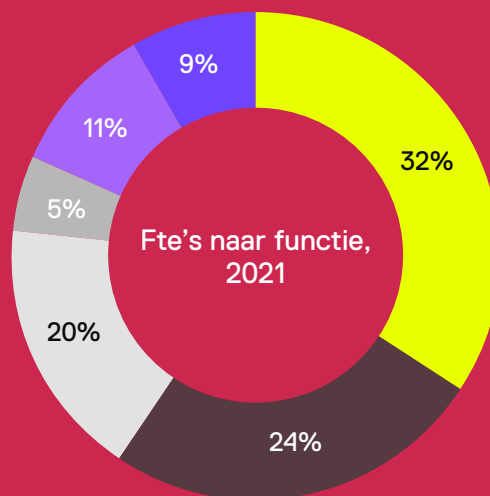
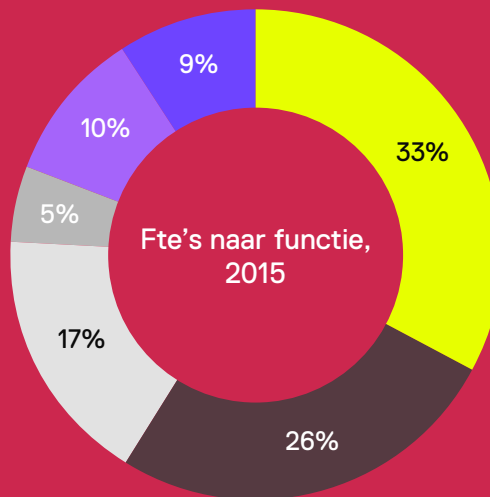

Figuur 6.3: Musea naar werkzame personen en fte's, 2021 (aandelen per type museum in %)

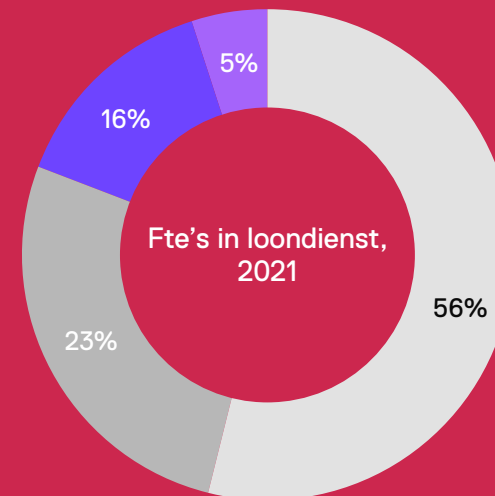
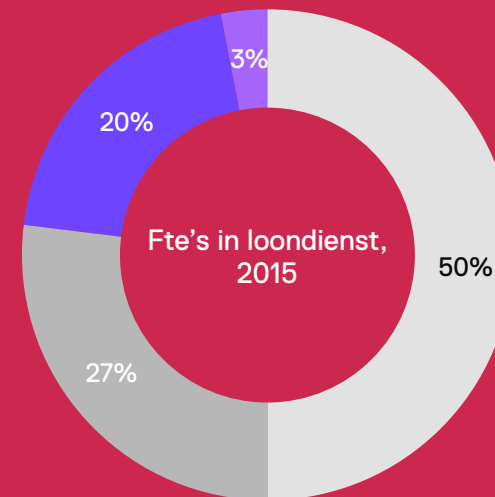
- Geschiedenis
- Kunst
- Bedrijf, wetenschap en techniek
- Natuurhistorie
- Volkenkunde

Figuur 6.4: Functieverdeling van het personeel, 2015 en 2021 (Fte's in %)

- Publiek en presentatie
- Bedrijfsvoering
- Collectie
- Wetenschap
- Commerciële activiteiten
- Educatie

Figuur 6.5: Marktaandeel van de Museum Cao, 2015 en 2021*

- Museum Cao
- Andere cao's e.d.
- Eigen arbeidsvoorwaardenregeling
- Arbeidsvoorwaarden onbekend

* Bij musea met personeel in loondienst.

< De totale
werkgelegenheid
bij musea is
34.400 personen >

Financiën

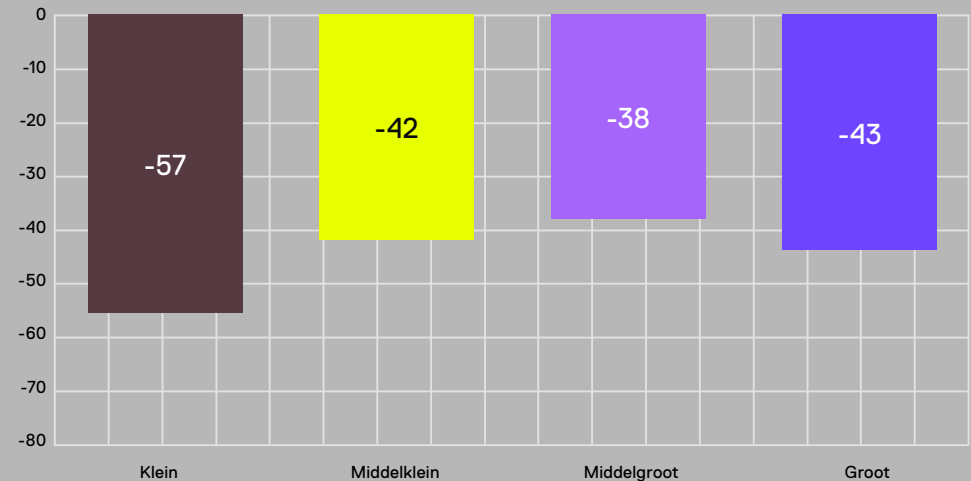

De eigen inkomsten van musea zijn door de coronacrisis in 2021 weliswaar 226 miljoen euro lager dan in 2019, maar zijn ondanks een verdere daling van de entreegelden ten opzichte van 2020 per saldo met 24 miljoen gestegen. Musea hebben in 2021 142 miljoen euro aan coronasteun ontvangen. Daarmee wordt gemiddeld 63% van het verlies aan eigen inkomsten gecompenseerd. De overheidssubsidies zijn in 2021 met 55 miljoen euro gestegen. Door de gestegen eigen inkomsten en subsidies en een lichte daling van de coronasteun neemt de totale omzet in 2021 per saldo met 72 miljoen euro toe tot 1,049 miljard euro.

In 2021 zijn de totale kosten van musea met 63 miljoen euro gestegen tot 1,025 miljard euro, na in 2020 met 125 miljoen te zijn gedaald. De kostenstijging in 2021 is overwegend het gevolg van de toegenomen huisvestingskosten en kosten van aankopen. Het resultaat uit de gewone bedrijfsvoering van alle musea samen bedraagt ruim 24 miljoen euro (bijna 51.000 per museum), vooral doordat de grote en middelgrote musea gemiddeld een positief resultaat boeken. De kleine en middelkleine musea schrijven gemiddeld rode cijfers.

< In 2021 zijn de totale kosten van musea met 63 miljoen euro gestegen tot 1,025 miljard euro >

Figuur 7.1: Ontwikkeling eigen inkomsten per grootteklasse, 2019-2021 (in %)*

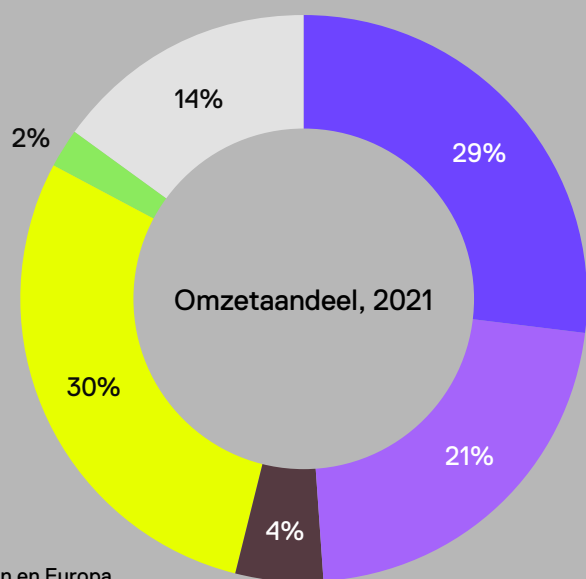
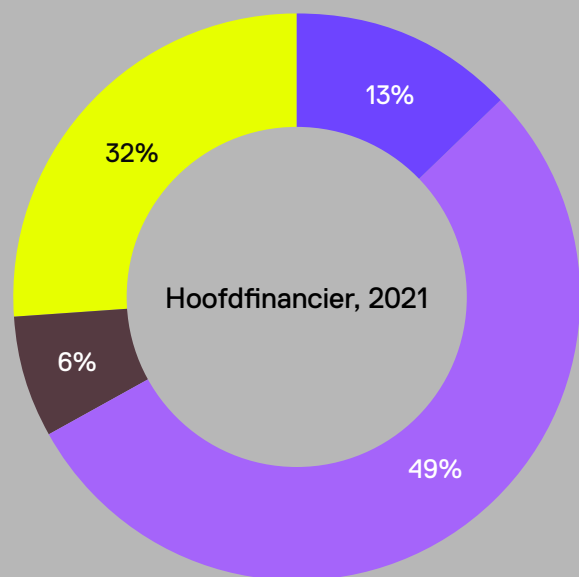
* Uitsluitend 431 musea die zowel in 2019 als in 2020 en 2021 lid zijn van de Museumvereniging. Grootteklassen op basis van de omzet in 2021.

De kleine musea worden het hardst getroffen door de coronacrisis. Hun eigen inkomsten zijn ten opzichte van 2019 met 57% teruggelopen (figuur 7.1). Tegelijkertijd ontvangen de kleine musea in verhouding weinig coronasteun. Deze maakt slechts 31% van hun verlies aan eigen inkomsten goed tegen een compensatie van bijvoorbeeld 62% van het verlies aan eigen inkomsten bij de grote musea.

Financiering

Bijna de helft van de Nederlandse musea heeft in 2021 gemeenten als belangrijkste subsidiegever. De bijdrage van gemeenten aan de totale omzet is beduidend kleiner: 21% (figuur 7.2). Met een bijdrage van 304 miljoen euro (29% van de omzet) is het Rijk de belangrijkste subsidiegever op nationaal niveau. Na het Rijk volgen de gemeenten met 223 miljoen euro subsidie. De overige subsidiebedragen zijn relatief beperkt. Musea ontvangen in 2021 daarnaast 142 miljoen euro coronasteun (14% van de omzet).

Figuur 7.2: Musea naar hoofdfinancier en financiering naar omzet, 2021 (aandelen in %)

- Rijk
- Gemeente
- Provincie
- Particulier
- Publieke fondsen en Europa
- Coronasteun

Ook al zijn de eigen inkomsten in 2021 ruim 40% lager dan in 2019, ze vormen ze nog steeds de grootste financieringsbron van musea: 310 miljoen euro (30% van de totale omzet). Het belang van de eigen inkomsten is vooral groot bij musea voor Bedrijf, wetenschap en techniek. Bij die musea is de rol van gemeenten als belangrijkste financier aanzienlijk kleiner dan bij de meeste andere typen musea (tabel 7.1).

Tabel 7.1: Musea naar type collectie en hoofdfinancier, 2021 (aandelen in %)*

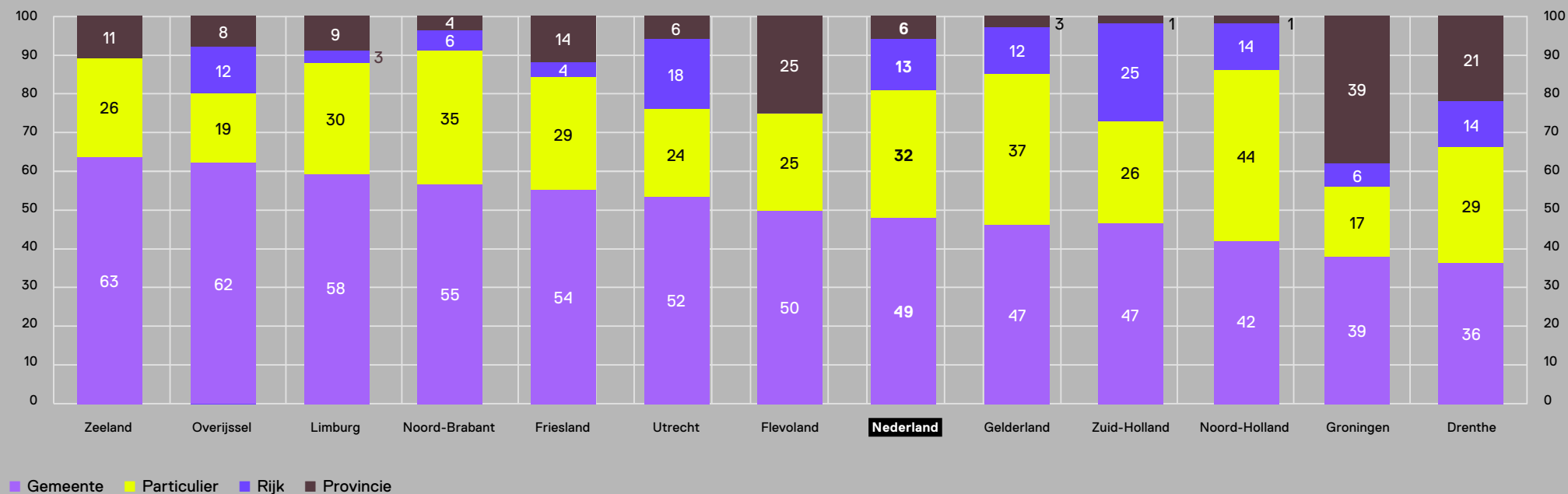
Hoofd-financier	Geschie- denis	Kunst	Bedrijf, wetenschap en techniek	Natuur- historie	Volken- kunde	Totaal
Rijk	11	14	21	9	20	13
Gemeente	51	56	26	35	40	49
Provincie	8	3	2	13	0	6
Particulier	30	28	50	43	40	32
Totaal	100	100	100	100	100	100

< Bijna de helft van de Nederlandse musea heeft in 2021 gemeenten als belangrijkste subsidiegever >

In alle provincies spelen gemeenten traditioneel een grote rol als belangrijkste financier van musea, vooral in Zeeland en Overijssel, en beduidend minder in Groningen en Drenthe (figuur 7.3). In Groningen en Flevoland is het belang van de provincie als hoofdfinancier van musea het grootst en in Noord-Holland en Zuid-Holland nagenoeg verwaarloosbaar. De rol van het Rijk als hoofdfinancier van individuele musea is in de meeste provincies beperkt, behalve in Zuid-Holland en Utrecht. De provincies Noord-Holland, Gelderland en Noord-Brabant tellen naar verhouding veel musea waar de particuliere sector de belangrijkste financier is.

< Gemeenten spelen in alle provincies traditioneel een grote rol als belangrijkste financier van musea >

Figuur 7.3: Musea naar hoofdfinancier per provincie, 2021 (aandelen per provincie in %)

Tabel 7.2: Samenstelling van de omzet van musea, 2021*

	Bedragen (x 1 miljoen euro)	Aandeel (in %)
Omzet		
Subsidie	597	57
Eigen inkomsten	310	30
Coronasteun	142	14
Totale omzet	1.049	100
Subsidies		
Rijk	304	51
Gemeente	223	37
Provincie	46	8
Publieke fondsen en Europa	24	4
Totaal subsidies	597	100
Eigen inkomsten		
Entree	99	32
Horeca en winkel	40	13
Sponsoring	22	7
Overige activiteiten	58	19
Private fondsen	62	20
Giften	30	10
Totaal eigen inkomsten	310	100
Coronasteun		
Generieke steun Rijk	49	35
Specifieke steun Rijk	72	51
Specifieke steun gemeente	13	9
Specifieke steun provincie	4	3
Overige steun	3	2
Totaal coronasteun	142	100

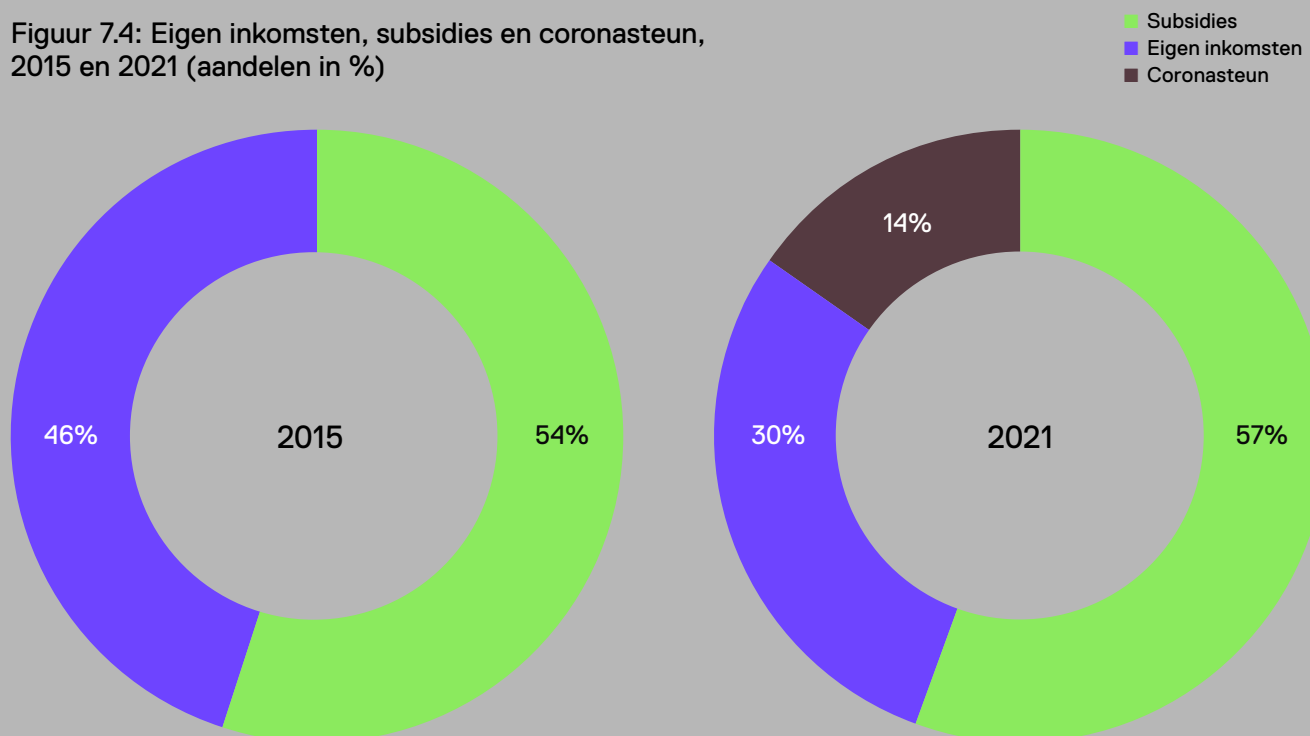
* Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

Omzet

De totale omzet van musea bedraagt in 2021 1,049 miljard euro (tabel 7.2). Vergeleken met 2020 is de omzet met 72 miljoen euro (7,4%) gestegen. De omzet ligt in 2021 nog 15 miljoen euro onder het niveau van 2019. Door de coronacrisis dragen de eigen inkomsten in 2021 slechts 30% bij aan de omzet. In 2019 was dat nog 50%.

De coronasteun is in 2021 goed voor 14% van de omzet van musea. Het grootste deel van de coronasteun (86%) komt voor rekening van het Rijk. De gemeenten geven slechts beperkte coronasteun aan musea (9% van het totaal) hoewel zij hoofdfinancier zijn van bijna de helft van de musea. Naast de eigen inkomsten en de coronasteun zijn de subsidies van het Rijk, de gemeenten, de provincies en de publieke fondsen (inclusief Europa) goed voor de resterende 57% van de omzet. In 2015 was dat 54% (figuur 7.4).

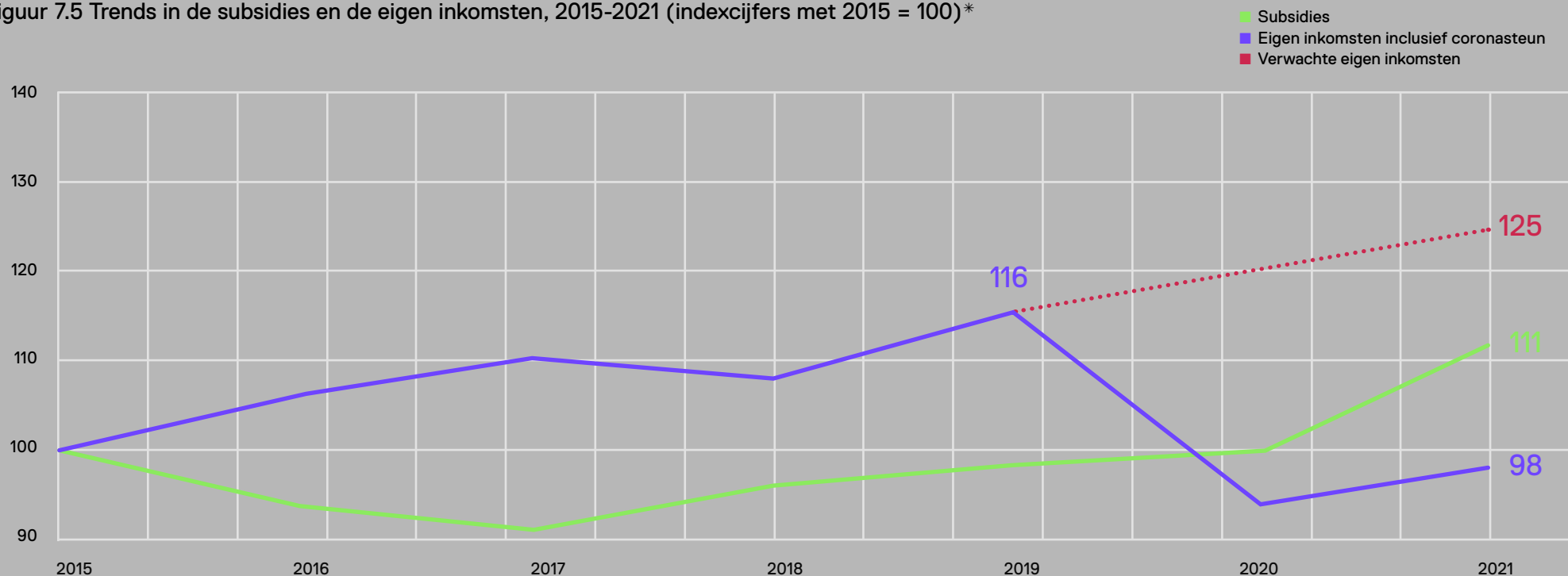
Figuur 7.4: Eigen inkomsten, subsidies en coronasteun, 2015 en 2021 (aandelen in %)

< In 2021 ontvangen de musea in totaal 597 miljoen aan overheidssubsidies (exclusief coronasteun) >

In 2021 ontvangen de musea in totaal 597 miljoen aan overheidssubsidies (exclusief coronasteun). Dat is 55 miljoen euro (10%) meer dan in 2020, mede als gevolg van de nieuwe vierjarige subsidiecycle. De trends in de subsidies en de eigen inkomsten lopen in de tijd sterk uiteen (figuur 7.5). In de periode 2015-2019 zijn de subsidies per saldo nauwelijks gestegen en onvoldoende om de inflatie voor musea te compenseren. Daar staat tegenover dat de eigen inkomsten tussen 2015 en 2019 in totaal toenamen met 16% (3,8% per jaar).

Figuur 7.5 Trends in de subsidies en de eigen inkomsten, 2015-2021 (indexcijfers met 2015 = 100)*

* Eigen inkomsten in 2020 en 2021 inclusief coronasteun.

In 2020 vindt door de coronacrisis echter een trendbreuk plaats. De eigen inkomsten vallen ver terug en bevinden zich zelfs inclusief de coronasteun nog onder het niveau van 2015. Exclusief de coronasteun zijn de eigen inkomsten in 2021 226 miljoen euro (42%) lager dan in 2019. Daarvan wordt gemiddeld 63% gecompenseerd door coronasteun. Daardoor blijft het verlies aan eigen inkomsten (inclusief coronasteun) in 2021 beperkt tot 84 miljoen euro.

De eigen inkomsten van musea bestaan in 2021 voor 32% uit entreegelden, inclusief de bezoekerbetaling van de Museumkaart (figuur 7.6). Doordat het aantal bezoeken ten opzichte van 2015 meer dan gehalveerd is, is het relatieve belang van de entreegelden veel beperkter dan in 2015. Afgezien van de gestegen giften aan musea, zijn ook de overige categorieën eigen inkomsten gedaald ten opzichte van 2015, maar niet zo sterk als de inkomsten uit entreegelden.

Kosten

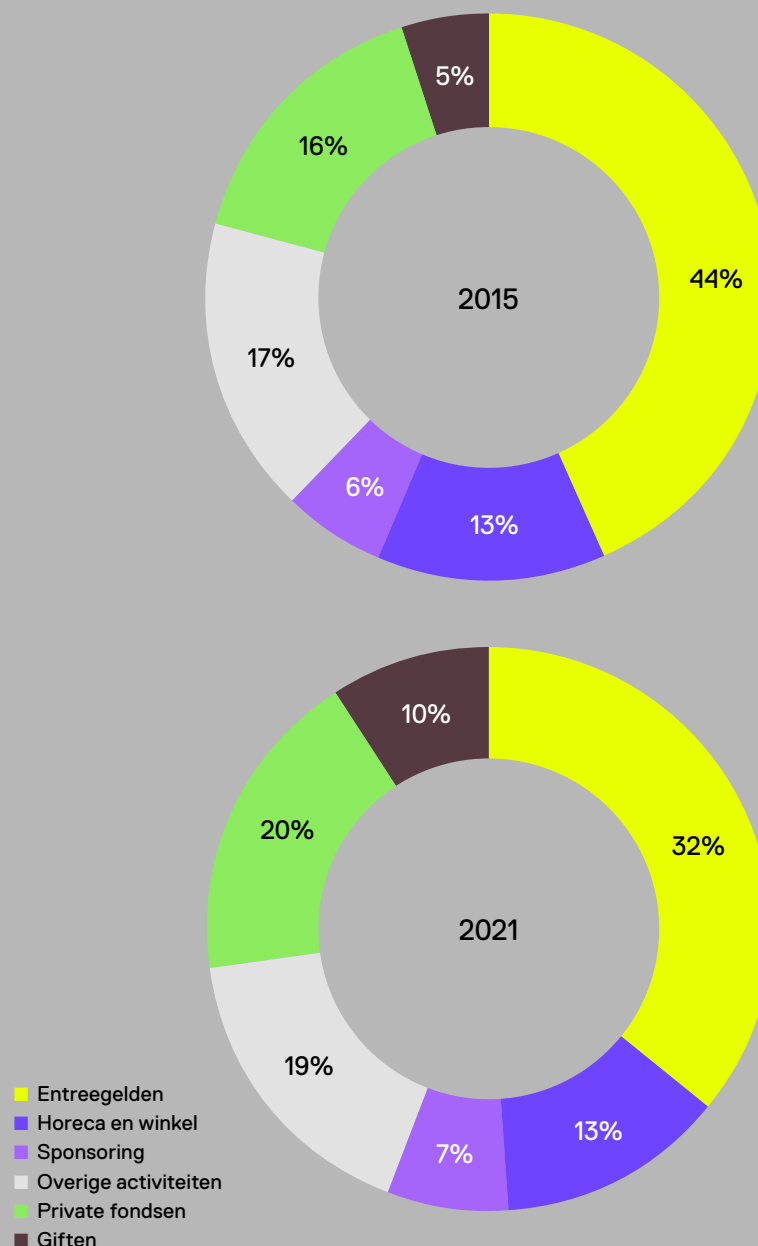
De totale kosten van musea bedragen in 2021 1,025 miljard euro (tabel 7.3). De kosten zijn in 2021 met 63 miljoen euro (6,5%) gestegen, na in 2020 met 125 miljoen euro te zijn gedaald. Daardoor liggen de kosten per saldo nog 62 miljoen euro onder het niveau van 2019.

Tabel 7.3: Samenstelling van de kosten van musea, 2021*

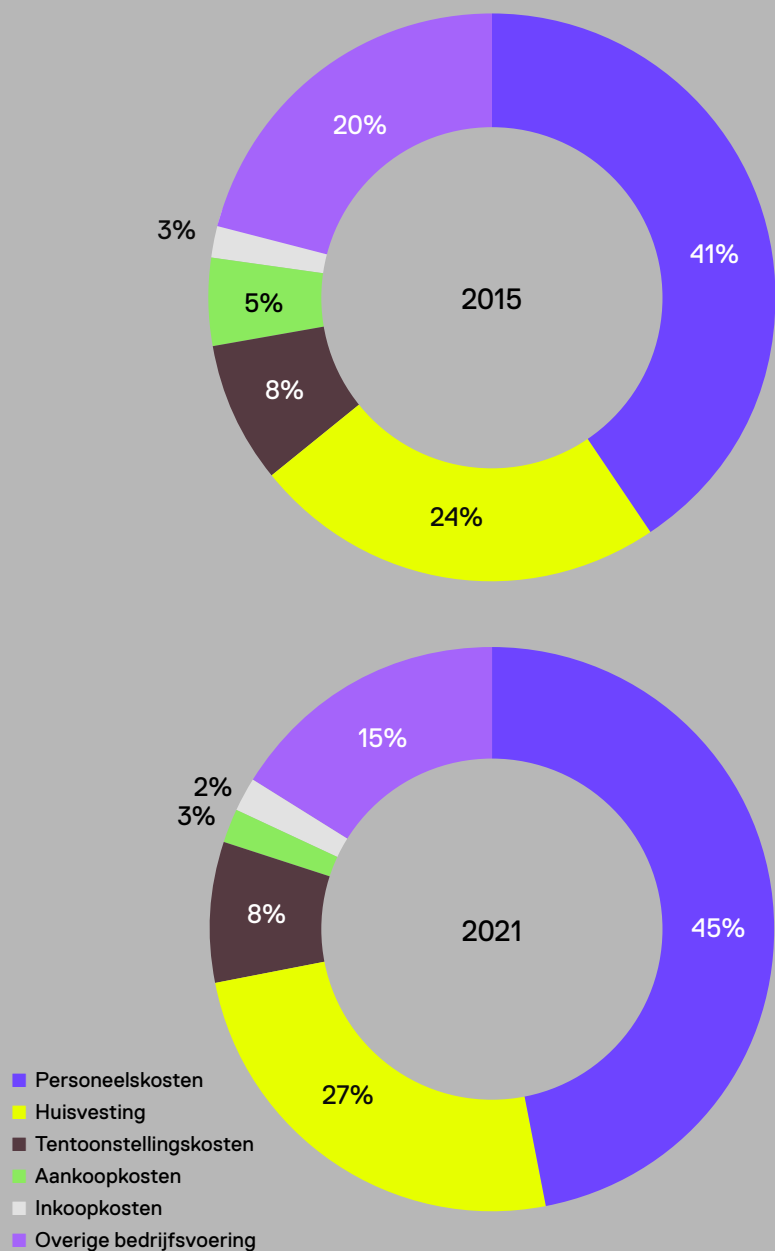
Kosten	Bedragen (x 1 mln. euro)	Aandeel (in %)
Personeelskosten	458	45
Huisvestingskosten (inclusief energielasten en afschrijvingen)	273	27
Tentoonstellingskosten	80	8
Aankoopkosten	35	3
Inkoop horeca en winkel	22	2
Overige bedrijfsvoering	157	15
Totaal kosten	1.025	100

* Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

Figuur 7.6: Samenstelling van de eigen inkomsten, 2015 en 2021 (aandelen in %)

Figuur 7.7: Samenstelling van de kosten, 2015 en 2021 (aandelen in %)

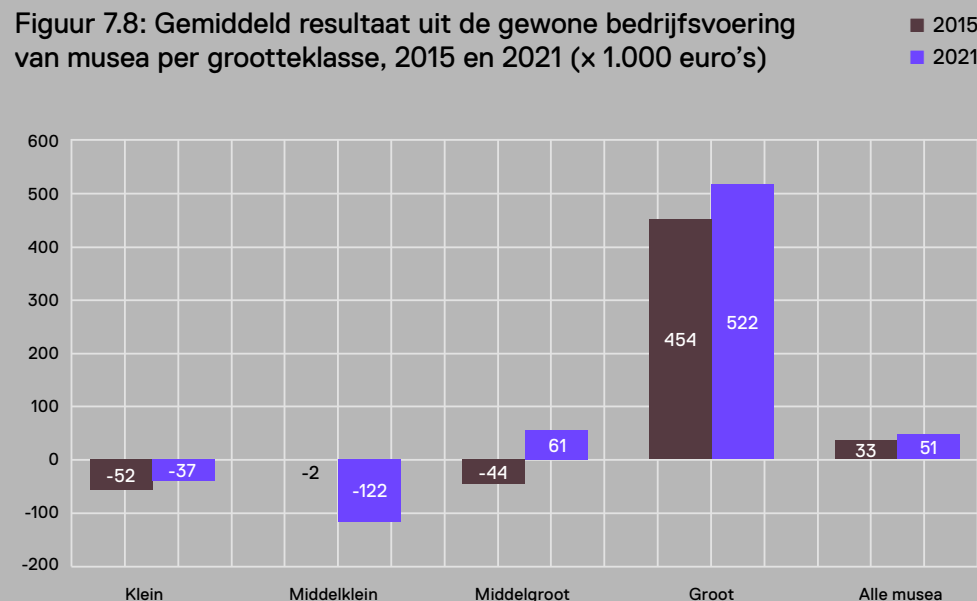

De personeels- en huisvestingskosten zijn zoals altijd de belangrijkste kostenposten (figuur 7.7). Het aandeel van de personeels- en huisvestingskosten in de totale kosten is in 2021 even hoog als in 2020, maar is toegenomen ten opzichte van 2019 en eerdere jaren. Dat komt doordat de huisvestingskosten zijn toegenomen, mede door huurstijgingen en hogere energiekosten, en de personeelskosten vergeleken met 2019 minder sterk zijn gedaald dan de overige kostenposten, zoals de kosten van tentoonstellingen, inkoop van horeca en winkel, en aankopen.

Exploitatie

Ondanks de verplichte sluitingen van musea in 2021 stijgt de totale omzet van musea met 72 miljoen euro. De totale kosten van musea nemen met 63 miljoen euro iets minder sterk toe dan de omzet. Gezamenlijk boeken musea daardoor in 2021 een positief resultaat uit de gewone bedrijfsvoering van 24 miljoen euro (gemiddeld bijna 51.000 euro per museum). Het positieve resultaat in 2021 is net als in 2020 overwegend te zien bij de grote musea en in mindere mate ook bij de middelgrote musea (figuur 7.8). Daartegenover staat dat de kleine en middelkleine musea

Figuur 7.8: Gemiddeld resultaat uit de gewone bedrijfsvoering van musea per grootteklasse, 2015 en 2021 (x 1.000 euro's)

kampen met een negatief resultaat, net als in 2015. In totaal sluit 43% van alle musea 2021 af met rode cijfers.

De kleine musea – met een omzet tot 400.000 euro – realiseren in 2021 een negatief resultaat van gemiddeld 37.000 euro, hoewel ze hun kosten na 2019 sterk hebben teruggebracht. In totaal heeft 51% van de kleine musea in 2021 een negatief resultaat uit de gewone bedrijfsvoering. Van de middelkleine musea – met een omzet van 400.000 tot 800.000 euro – schrijft de helft van de musea in 2021 rode cijfers. Gemiddeld kampen ze met een negatief resultaat van 122.000 euro.

De middelgrote musea – met een omzet tussen 800.000 en 3,2 miljoen euro – realiseren in 2021 gemiddeld een positief resultaat van 61.000 euro, mede door relatief meer coronasteun. Het positieve resultaat is een duidelijke verbetering ten opzichte van 2015 en 2020, toen de middelgrote musea rode cijfers schreven. Toch kampt in 2021 nog steeds 31% van de middelgrote musea met een negatief resultaat.

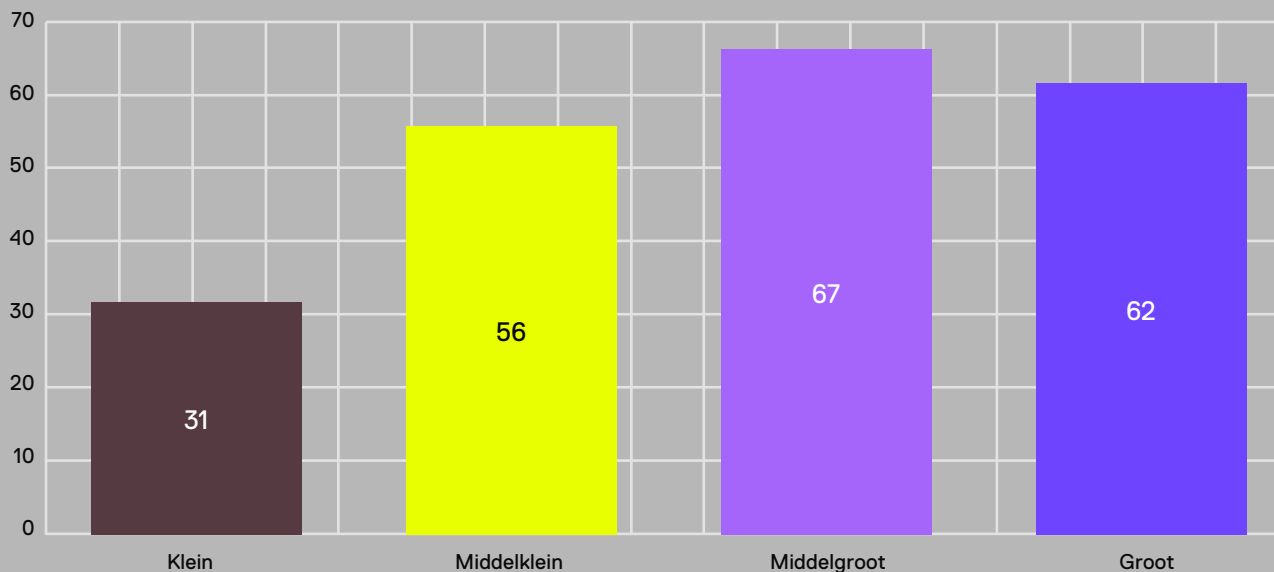
Grote musea – met een omzet van 3,2 miljoen euro en meer – boeken in 2021 evenals in 2020 een positief resultaat van ruim 0,5 miljoen euro, hoewel 25% van hen rode cijfers schrijft. Het positieve resultaat van de grote musea in 2020 is deels te danken aan de coronasteun die de verschillende overheden aan hen hebben verstrekt (1,6 miljoen euro per groot museum).

Tussen musea van verschillende grootte bestaan aanzienlijke verschillen wat betreft de mate waarin coronasteun hun verlies aan eigen inkomsten compenseert (figuur 7.9). Dat beïnvloedt hun financiële resultaat.

Kleine musea met vooral gemeente of de private sector als hoofdfinancier ontvangen slechts een compensatie van 31% voor hun relatief grote verlies aan eigen inkomsten, terwijl middelgrote en grote musea een compensatie ontvangen van respectievelijk van 67% en 62%.

< In totaal sluit 43% van alle musea 2021 af met rode cijfers >

Figuur 7.9: Compensatie van het verlies aan eigen inkomsten van musea door coronasteun per grootteklasse, 2021 (in %)

* Uitsluitend 431 musea die zowel in 2019 als in 2020 en 2021 lid zijn van de Museumvereniging. Grootteklassen op basis van de omzet in 2021.

Vooruitblik voor 2022

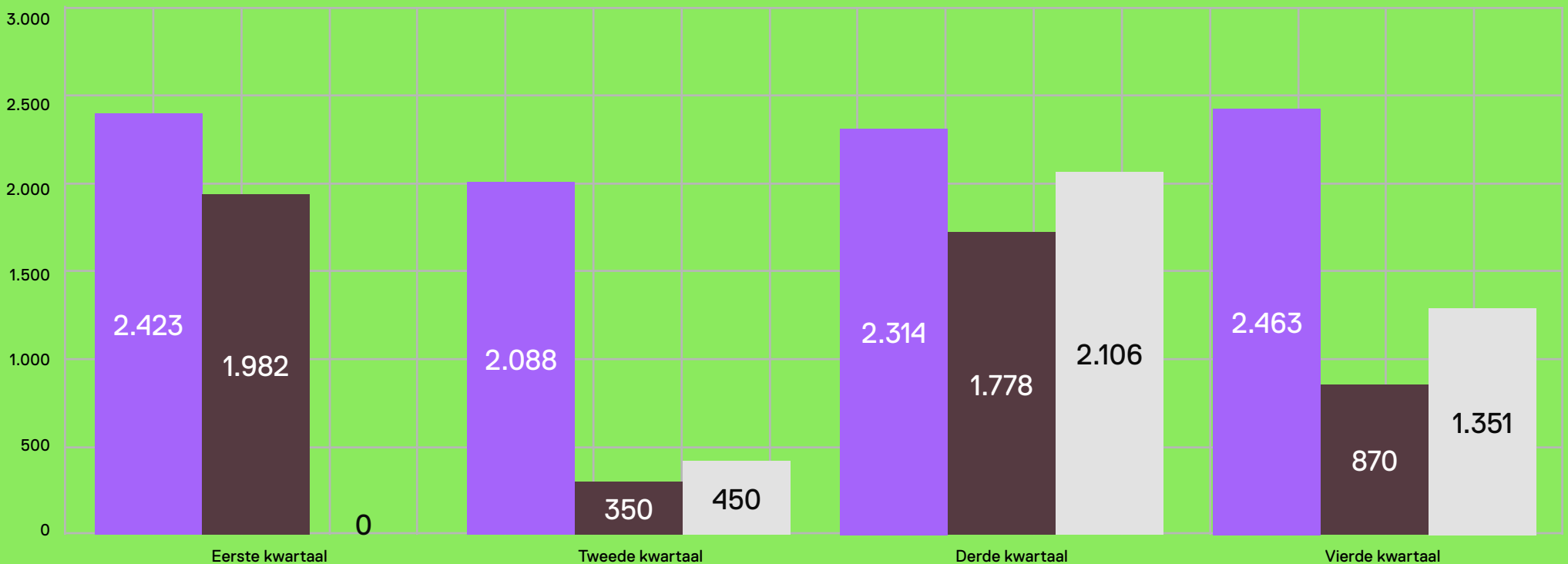
Terugblik 2021

In 2021 is het museumbezoek verder teruggefallen nadat het in 2020 al fors was gedaald. Met het oog op de verwachtingen voor 2022 is het goed om meer in detail terug te kijken naar een aantal ontwikkelingen in 2021.

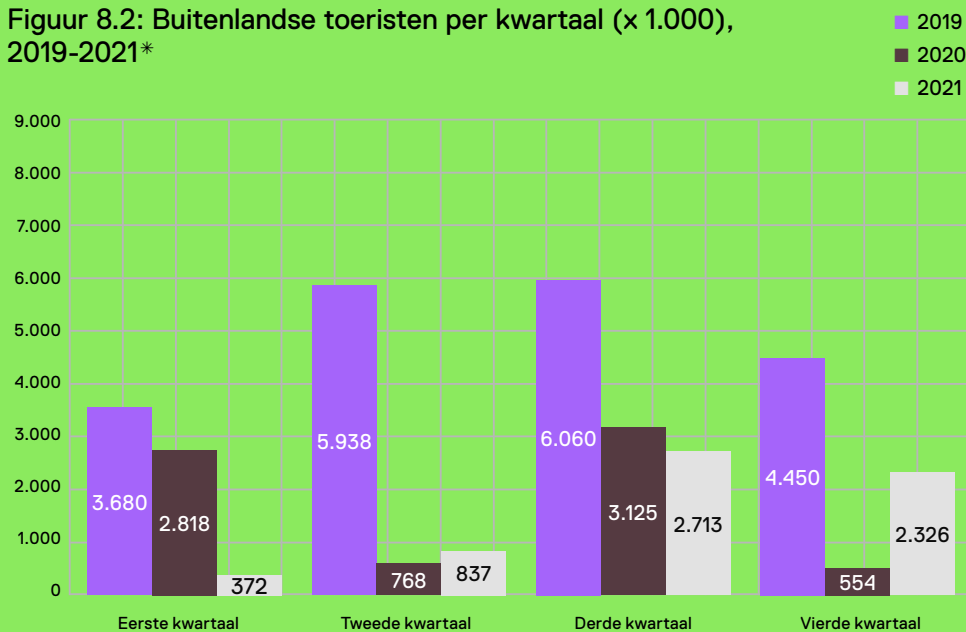
Het bezoek van Museumkaarthouders is een belangrijke pijler van het museumbezoek. In 2019 namen de Museumkaarthouders 29% van het

totale museumbezoek voor hun rekening. In 2021 bedraagt dat aandeel 33%, voornamelijk doordat het bezoek van Museumkaarthouders in 2020 en 2021 veel minder sterk is gedaald dan het bezoek van buitenlandse toeristen. Vooral in het eerste en tweede kwartaal van 2021 is het bezoek van Museumkaarthouders door de langdurige verplichte sluiting van musea sterk gekrompen ten opzichte van 2019 (figuur 8.1).

Figuur 8.1: Bezoek van Museumkaarthouders per kwartaal (x 1.000), 2019-2021

Figuur 8.2: Buitenlandse toeristen per kwartaal (x 1.000), 2019-2021*

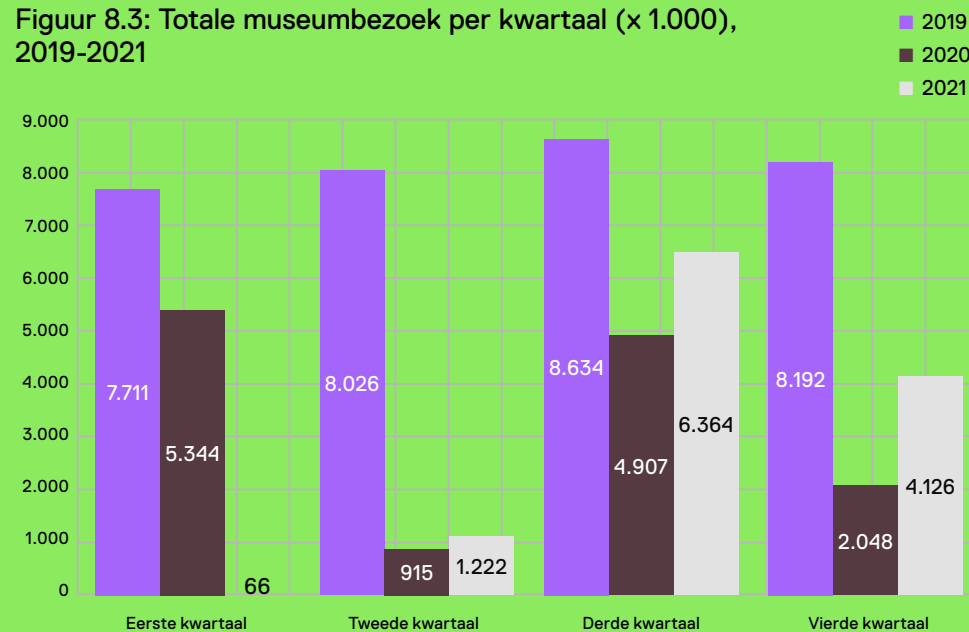

*Buitenlandse gasten in alle hotels, motels, pensions, appartementen met hoteldienstverlening, jeugdaccommodaties en bed & breakfasts met ten minste 5 slaapplekken, op alle kampeerterrains met minimaal 4 toeristische standplaatsen en op huisjesterreinen en in groepsaccommodaties met ten minste 10 slaapplekken (Bron: CBS).

In het eerste kwartaal van 2021 vond daarnaast een dramatische terugval van het buitenlandse toerisme plaats, nadat het in 2020 ook al sterk was teruggevallen (figuur 8.2). In totaal hebben 69% minder buitenlandse toeristen Nederland in 2021 bezocht dan in 2019. Dat verklaart voor een belangrijk deel de buitengewoon sterke daling van het buitenlandse museumbezoek (86%) ten opzichte van 2019, maar niet volledig. Een aanvullende verklaring is dat het museumbezoek per 100 buitenlandse toeristen is teruggevallen van 50 in 2019 naar 23 in 2021, meer dan een halvering. Buitenlandse toeristen kwamen in 2020 en 2021 minder vaak voor een museumbezoek naar Nederland dan in voorgaande jaren, te meer omdat toeristen van buiten Europa, voor wie museumbezoek vaak een belangrijk reisdoel is, door reisbeperkingen de afgelopen twee jaar wegbleven.

Mede onder invloed van het sterk teruggevallen aantal buitenlandse bezoeken is het totale museumbezoek in 2021 met bijna tweederde

Figuur 8.3: Totale museumbezoek per kwartaal (x 1.000), 2019-2021

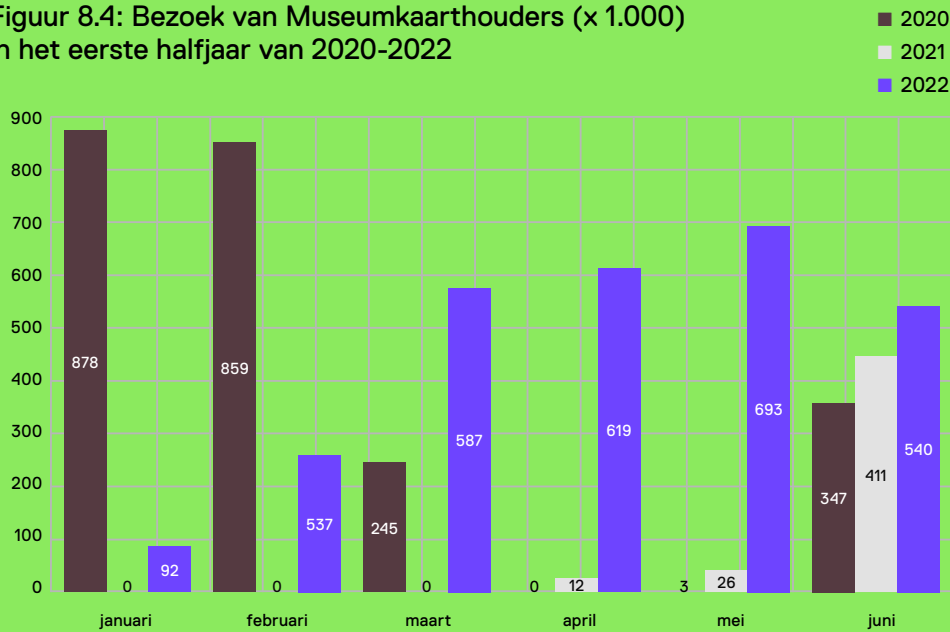

gedaald ten opzichte van 2019. Daardoor zijn de eigen inkomsten bijna gehalveerd. Door de tijdelijke verplichte sluiting van musea (afgezien van een enkel experiment) viel het museumbezoek in de eerste vijf maanden van 2021 tot vrijwel nul terug (figuur 8.3).

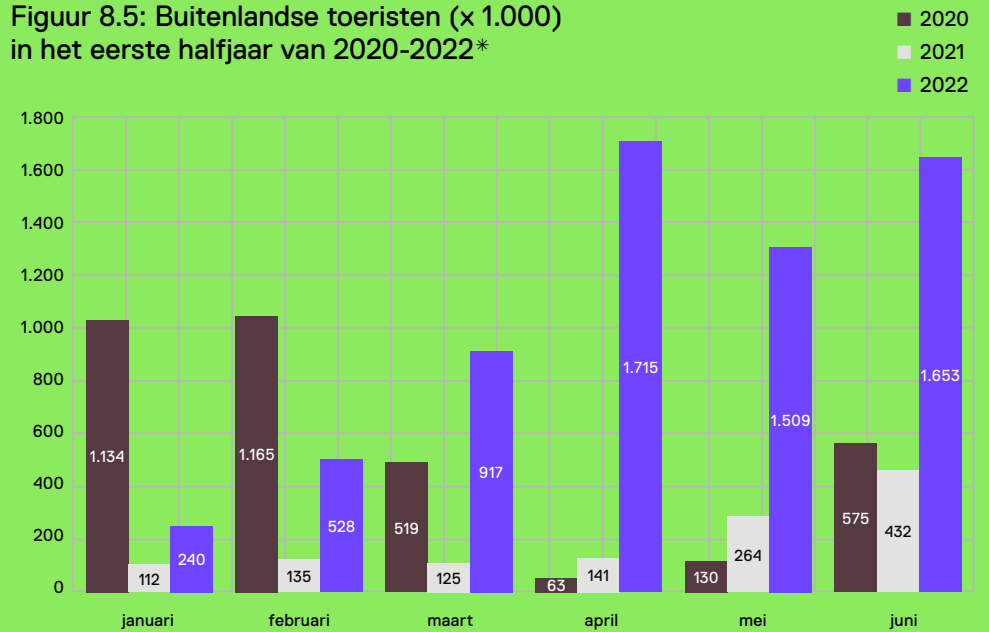
< In het eerste kwartaal van 2021 vond een dramatische terugval van het buitenlandse toerisme plaats >

< Het totale
museumbezoek
is in 2021 met
bijna tweederde
gedaald ten
opzichte van 2019 >

Figuur 8.4: Bezoek van Museumkaarthouders (x 1.000) in het eerste halfjaar van 2020-2022

Figuur 8.5: Buitenlandse toeristen (x 1.000) in het eerste halfjaar van 2020-2022*

Het eerste halfjaar van 2022

In het eerste en vooral in het tweede kwartaal van 2022 zet een sterke stijging in van het bezoek van Museumkaarthouders ten opzichte van 2021 (figuur 8.4), toen de musea tot 5 juni gesloten waren, behoudens een experiment en de opening van de openluchtmusea vanaf 19 mei. In het tweede kwartaal van 2022 neemt het bezoek van kaarthouders toe tot bijna 90% van het niveau van vóór de coronapandemie. Daardoor is het aantal bezoeken van Museumkaarthouders in het eerste halfjaar met ruim 2,6 miljoen toegenomen van krap 0,5 miljoen in 2021 naar bijna 3,1 miljoen in 2022. Het overige binnenlandse museumbezoek (inclusief schoolbezoeken) stijgt in het eerste halfjaar van 2022 – met naar schatting 3,7 miljoen – iets minder snel dan het bezoek van Museumkaarthouders.

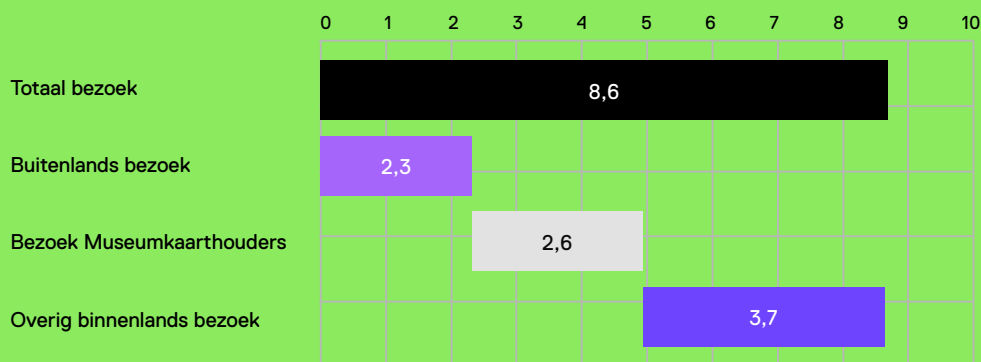
In het eerste halfjaar van 2022 trekt het buitenlandse toerisme sterk aan ten opzichte van 2021 (figuur 8.5). Er komen in het eerste halfjaar van 2022 al meer buitenlandse toeristen dan in heel 2021. In het tweede kwartaal van 2022 stijgt het buitenlandse toerisme naar ruim 80% van het niveau van vóór de coronapandemie. Het toegenomen buitenlands toerisme

* Buitenlandse gasten in alle hotels, motels, pensions, appartementen met hoteldienstverlening, jeugd-accommodaties en bed & breakfasts met ten minste 5 slaapplekken, op alle kampeerterreinen met minimaal 4 toeristische standplaatsen en op huisjesterreinen en in groepsaccommodaties met ten minste 10 slaapplekken (Bron: CBS).

< Het aantal bezoeken van Museumkaarthouders is in het eerste halfjaar met ruim 2,6 miljoen toegenomen >

en de afwezigheid van beperkingen aan de openstelling van musea leidt in het eerste halfjaar van 2022 ten opzichte van dezelfde periode in 2021 tot een toename van het aantal buitenlandse bezoeken met naar schatting 2,3 miljoen.

Figuur 8.6: Overzicht ontwikkeling van het museumbezoek (x 1 miljoen) in het eerste halfjaar van 2022 ten opzichte van 2021*

* Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

In totaal stijgt het aantal museumbezoeken in het eerste halfjaar van 2022 met 8,6 miljoen ten opzichte van het eerste halfjaar van 2021 (figuur 8.6). Daarmee komt het museumbezoek in het eerste halfjaar van 2022 op ruim 60% van het niveau in het eerste halfjaar van 2019. Het bezoek van Museumkaarthouders en het overige binnenlandse museumbezoek leveren de grootste bijdrage aan de stijging van het museumbezoek.

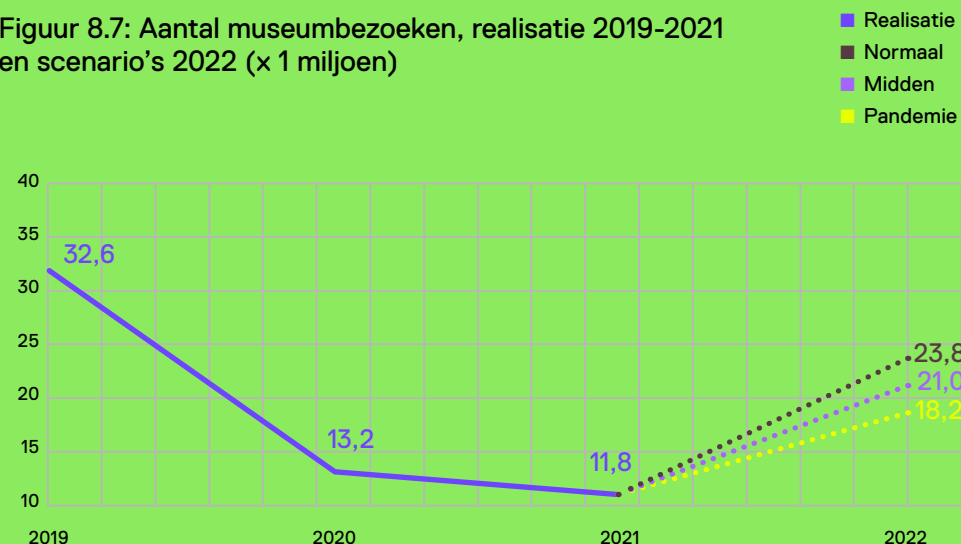
Vooruitblik

Een vooruitblik voor de rest van het jaar is met onzekerheden omgeven. Op dit moment lijkt de coronapandemie onder controle, maar onvoorspelbaar is of dit najaar nieuwe varianten van het virus ontstaan die tot de herinvoering van coronamaatregelen leiden. De kans daarop lijkt minder groot dan in de afgelopen jaren, omdat de immuniteit van de Nederlandse bevolking door boostercampagnes en recente corona-uitbraken sterk is toegenomen. Toch blijven er veel onzekerheden bestaan, ook wat betreft de koopkrachtontwikkeling, eventuele buitenlandse coronamaatregelen, de oorlog in Oekraïne en de gevolgen daarvan voor het inkomend toerisme. Daarom gaan we bij de vooruitblik voor het laatste kwartaal van 2022 uit van verschillende scenario's. Voor het derde kwartaal vormen de huidige ontwikkelingen de basis voor de vooruitblik.

In het scenario *normaal* (geen corona-uitbraak) zet de huidige ontwikkeling van het aantal museumbezoeken zich ongewijzigd voort. In het scenario *pandemie* (ernstige corona-uitbraak) worden musea in het vierde kwartaal geconfronteerd met ingrijpende gevolgen van overheidsmaatregelen voor hun openstelling en hun bezoek, zoals in het meest extreme geval een lockdown. In het scenario *midden* (beheersbare corona-uitbraak) is weliswaar sprake van een zorgelijke situatie maar volstaan preventieve maatregelen, zoals ventilatie, looproutes, bezoekregistratie, beperking bezoekcapaciteit en eventueel een mondkapjesplicht. Dat weerhoudt potentiële bezoekers, in het bijzonder ouderen en andere kwetsbare groepen, van een museumbezoek.

In het scenario *normaal* blijft zowel het binnenlandse als het buitenlandse bezoek in de tweede helft van 2022 gestaag doorstijgen. Samen nemen zij met 3,4 miljoen toe ten opzichte van het tweede halfjaar van 2021. Daarmee komt het totale museumbezoek in 2022 in dit relatief optimistische scenario op 23,8 miljoen, ruim een verdubbeling ten opzichte van 2021 maar nog steeds ruim een kwart onder het niveau van 2019 (figuur 8.7).

Figuur 8.7: Aantal museumbezoeken, realisatie 2019-2021 en scenario's 2022 (x 1 miljoen)

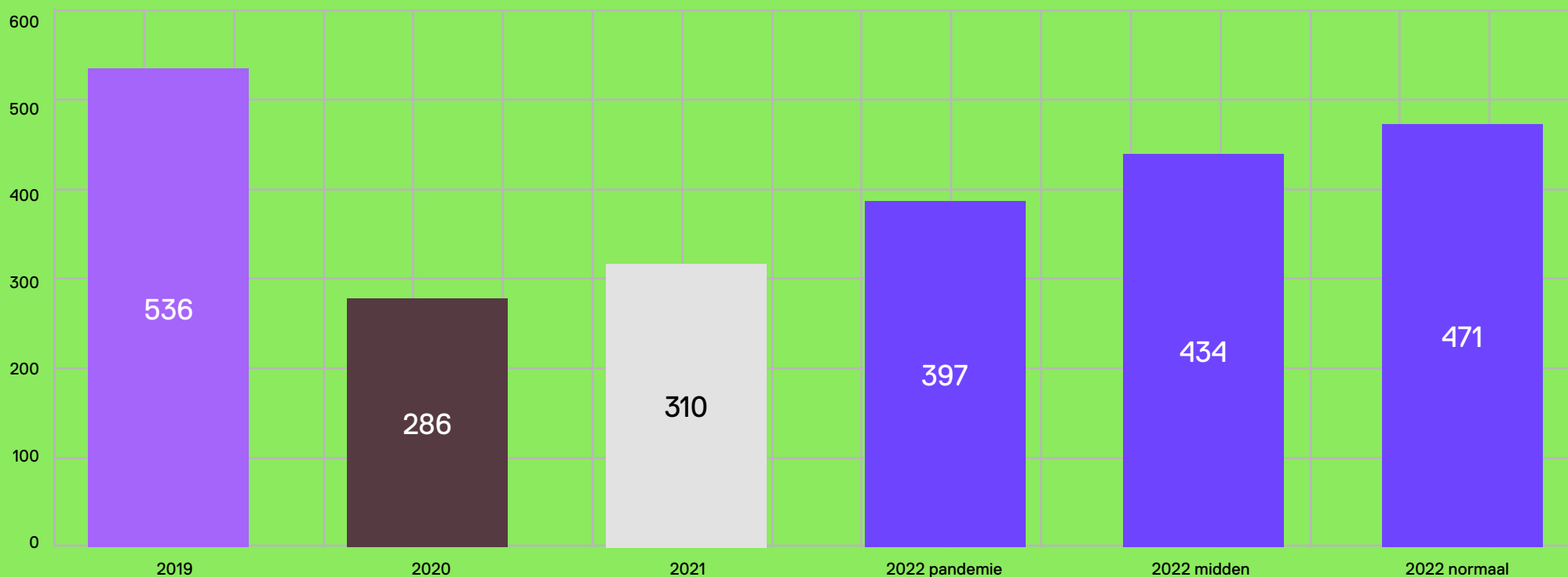
In het scenario *pandemie* valt het museumbezoek in het vierde kwartaal van 2022 grotendeels weg. Daardoor blijft het totale museumbezoek in 2022 beperkt tot 18,2 miljoen, nog steeds ruim 6,4 miljoen bezoeken meer dan in 2021 maar 5,6 miljoen minder dan in het scenario *normaal*.

Het scenario *midden* neemt met 21,0 miljoen bezoeken in 2022 een middenpositie in tussen de beide andere scenario's.

De stijging van het museumbezoek in 2022 gaat gepaard met een stijging van de eigen inkomsten ten opzichte van 2021 (figuur 8.8). Afhankelijk van het gekozen scenario lopen de eigen inkomsten van musea in 2022 uiteen van 397 miljoen euro (scenario *pandemie*) tot 471 miljoen euro (scenario *normaal*). In alle drie scenario's zijn de eigen inkomsten in 2022 nog niet terug op het niveau van 2019.

< Een vooruitblik voor de rest van het jaar is met onzekerheden omgeven, daarom gaan we voor het laatste kwartaal van 2022 uit van verschillende scenario's >

Figuur 8.8: Eigen inkomsten, realisatie 2019-2021 en scenario's voor 2022 (x 1 miljoen)

<Colofon>

Copyright

Museumcijfers 2021 is een uitgave van Stichting Museana, Stichting Museumkaart en de Museumvereniging. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Disclaimer

Ondanks de zorgvuldigheid waarmee Museumcijfers 2021 tot stand is gebracht, kunnen Stichting Museana, Stichting Museumkaart en Museumvereniging geen aansprakelijkheid aanvaarden voor schade die het gevolg is van enige fout in deze uitgave.

Databewerking: Eric Verhoog (ABF Research, Delft)

Analyse: René Goudriaan en Sjoerd van Dieten (SiRM, Utrecht)

Samenstelling: Janneke Visser en Lodewijk Kuiper (Museumvereniging, Amsterdam)

Tekstredactie: Kasper van Noppen (kasperschrijft.nl, Amsterdam)

Vormgeving: def. (def.nl, Amsterdam)

September 2022

Museumvereniging in samenwerking met Stichting Museana
Postbus 2975
1000 CZ Amsterdam
020-5512900
info@museumvereniging.nl

<Ledenlijst>

Afrika Museum	Museum Waelstee	Fries Landbouw Museum	Het Nederlands Vestingmuseum	Indisch Herinneringscentrum
Agrarisch Museum Westerhem	Cuyperhuis	Fries Museum	Het Nieuwe Instituut	Industrieel Museum Zeeland
Airborne Museum at 'Hartenstein'	Czaar Peterhuis	Fries Scheepvaart Museum	Het Noordbrabants Museum	Internationaal Klompenmuseum
Allard Pierson	DAF Museum	Fries Verzetsmuseum	Het Scheepvaartmuseum	Japanmuseum SieboldHuis
Amsterdam Museum	De Domijnen	Fruittteelmuseum	Het Spoorwegmuseum	Joods Museum
Amsterdam Pipe Museum	De Grote Kerk	Galerij Willem V	Het Sterkenhuis	Jopie Huisman Museum
Anne Frank Huis	De Halve Maen	Geelvinck Muziek Museum	Het Utrechts Archief	KAdE, Kunsthal in Amersfoort
Anton Pieck Museum	De Mesdag Collectie	Geert Groote Huis	Hildo Krop Museum	Kasteel Amerongen
Appel Arts Centre	De Pont museum voor Hedendaagse Kunst	Gelders Geologisch Museum	Historiehuis Roermond	Kasteel Ammersoyen
Aviodrome Exploitatie B.V.	De Zaansche Molen	Gem. Archeologisch Museum	Historisch Centrum Beek	Kasteel Cannenburch
BAK, basis voor actuele kunst	Depot Boijmans van Beuningen	Aardenburg	Oorlogsmuseum Eyewitness	Kasteel de Haar
Bakkerijmuseum De Oude Bakkerij	Design Museum Den Bosch	Gemeente Maastricht	Historisch Museum De Bevelanden	Kasteel Doorwerth
Beeld en Geluid Den Haag	Diamant Museum Amsterdam	Gemeentelijke Musea Sluis	Historisch Museum De Casteelse Poort	Kasteel Duivenvoorde
Belasting & Douane Museum	Discovery Museum	Gemeentemuseum Het Hannemahuis	Historisch Museum De Schepers	Kasteel Heeswijk
Belfort Museum Sluis	Dolhuys Museum van de geest	Gemeentemuseum Het Land van Thorn	Historisch Museum Den Briel	Kasteel Hernen
Betje Wolff Museum	Dordrechts Museum	Geniemuseum	Historisch Museum Ede	Kasteel Hoensbroek
Bevrijdingsmuseum Zeeland	Drents Museum	Genootschap 'Oud Noordwijk'	Historisch Museum	Kasteel Huis Bergh
Biesbosch MuseumEiland	Drukkerijmuseum Meppel	GeoFort	Haarlemmermeer	Kasteel Museum Sypdesteyn
Bijbels Museum	Ds. G. Boerstichting Van 't Lindenhoutmuseum	Geologisch Museum Hoffland	Historisch Museum Het Palthe Huis	Kasteel Radboud
Boerderijmuseum "De Bovenstreek"	Edams Museum	Gorcums Museum/Gem.Gorinchem	Historische Collectie Korps Veldartillerie	Kasteel Rosendael
Bonnefantenmuseum	Elisabeth Weeshuis Museum	Grachtenmuseum Amsterdam	Historische Tuin Aalsmeer	Kasteel Ruurlo
Boomkwekerijmuseum	Embassy of the Free Mind	GRID Grafisch Museum Groningen	Honig Breethuis	Kasteel van Valkenburg
Botanische Tuin De Kruidhof	Erfgoedcentrum Tongerlohuis	Groninger Museum	Hortus botanicus Leiden	Katwijk's Museum
Botanische Tuin TU Delft	Erfgoedpark Batavialand	Haags Historisch Museum	Huis Doorn	Kazemattenmuseum
Botanische Tuinen Universiteit Utrecht	Eye Filmmuseum	Haarlemmermeermuseum De Cruquius	Huis Marseille, Museum voor Fotografie	Kornwerderzand
Brabants Museum Oud Oosterhout	Fashion for Good	Heerenveen Museum	Huis van Gijn	Kempennmuseum De Acht Zaligheden
Brandweermuseum Hellevoetsluis	Feyenoord Museum	Heiligenbeeldenmuseum Kranenburg	Huis van Hilde	Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen
Buitenplaats Kasteel Wijlre	Flessenscheepjesmuseum	Herinneringscentrum Kamp	Huis Verwolde	Keramikmuseum Princessehof
Centraal Museum	Flipje en Streekmuseum Tiel	Westerbork	Huis Zypendaal	Kijk en Luistermuseum
Chabot Museum	Florence Nightingale Instituut	Hermitage Amsterdam	Huizer Museum	Kinderboekenmuseum
Cobra Museum	Foam Fotografiemuseum Amsterdam	Het Bolwerk, Museum Staats-Spaans	Hunebedcentrum	KM21 GEM, museum voor actuele kunst
CODA / Cultuur Onder Dak	Fort Pannerden	Het Dordts Patriciërshuis	Huygensmuseum Huygens Hofwijck	Koninklijk Eise Eisinga Planetarium
Apeldoorn	Forteiland Pampus	Het Hof van Nederland	Huygensmuseum Museum Swaensteyn	Koninklijk Paleis Amsterdam
Collectie Brands	Fotomuseum aan het Vrijthof	Het Hollands Kaasmuseum	Ikonenmuseum Kampen	Kranenburgh
Comenius Museum	Fotomuseum Den Haag	Het MOW Museum Westerwolde		Kröller-Müller Museum
Cultuur-Historisch Museum	Frans Hals Museum/ Hal			Kuiperij
Sorgdrager	Frans Hals Museum/ Hof			
Cultuurhistorisch Museum Texel				

Kunstfort bij Vijfhuizen	Museum BroekerVeiling	Museum Hindeloopen	Museum Valkenburg
Kunsthal Rotterdam	Museum Bronbeek	Museum Hoeksche Waard	Museum van Bommel van Dam
Kunstinstituut Melly	Museum Bussemakerhuis Borne	Museum In 't Houten Huis	Museum van de 20e Eeuw
Kunstmuseum Den Haag	Museum Buurtspoorweg	Museum JAN	Museum van de Vrouw
Kunstvereniging Diepenheim Drawing Centre Diepenheim	Museum Catharijneconvent	Museum Jan Cunen	Museum van Egmond
Landbouw/Juttersmuseum 'Swartwoude'	Museum de Buitenplaats	Museum Jan Heestershuis	Museum Van Loon
Landgoed Fraeylemaborg	Museum De Dorpsdokter	Museum Joure	Museum Veenendaal
Landgoed Verhildersum	Museum de Fundatie	Museum Kaap Skil	Museum Veere
Landschap Geldersche Kasteelen	Museum de Fundatie (Kast. Het Nijenhuis)	Museum Kasteel Wijchen	Museum Vekemans
Leudal Museum	Museum de Heksenwaag	Museum Kennemerland	Museum Vlaardingen
Liemers Kunstwerk	Museum de Kantfabriek	Museum Kinderwereld	Museum Volkenkunde
Limburgs Museum	Museum De Koperen Knop	Museum Klok & Peel	Museum voor anatomie en pathologie
Limburgs Openluchtmuseum Eynderhoof	Museum De Lakenhal	Museum Klooster Ter Apel	Museum W
Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum	Museum de Locht Limburg	Museum Krona	Museum Weesp
Louis Couperus Museum	Museum De Looierij	Museum Lunteren	Museum Wierdenland Ezinge
Luther Museum Amsterdam	Museum De Pelgrim	Museum Maassluis	Museum Willet-Holthuysen
Maas Binnenvaartmuseum	Museum de Proefkolonie	Museum Martena	Museum Zaanse Tijd
Marechauseemuseum	Museum De Roos	Museum Meermanno Huis van het Boek	Museumbrouwerij 'De Roos'
Marie Tak van Poortvliet Museum	Museum De Tien Malen	Museum Menkemaborg	Museumfabriek, de
Marinemuseum	Museum de Vier Quartieren	Museum More	Museummolen De Walvisch
Mariniersmuseum	Museum De Voorde	Museum Nairac	Museumpark Archeon
Maritiem Centrum 'Abraham Fock'	Museum De Waag	Museum Nederlandse Cavalerie	Museumpark Orientalis
Maritiem Museum Rotterdam	Museum De Wemme	Museum Nienoord, Borg en Nationaal Rijtuigmuseum	Museumstoomtram Hoorn-Medemblik
Marius van Dokkum Museum	Museum De Wieger	Museum Nijkerk	Musiom
Marker Museum	Museum De Zwarte Tulp	Museum Noordwijk	Muzee Scheveningen
Markiezenhof	Museum Dokkum	Museum Ons' Lieve Heer op Solder	Muzeeaquarium Delfzijl
Marres	Museum Dorestad	Museum Opsterlân	Nationaal Archief
Mauritshuis	Museum Elburg	Museum Paul Tetar van Elven	Nationaal Automobielmuseum Louwman Museum
Micropia	Museum Engelandvaarders	Museum Prinsenhof Delft	Nationaal Baggermuseum
MIJ Museum IJsselstein	Museum Flehite	Museum Rijswijk	Nationaal Biermuseum De Boom
Miramar Zeemuseum	Museum Gevangenpoort	Museum Romeinse Katakomben	Nationaal Gevangenismuseum
Missiemuseum Steyl	Museum Giethoorn 't Olde Maat Uus	Museum Rotterdam '40-'45 NU	Nationaal Glasmuseum
Molenmuseum De Valk	Museum Gouda	Museum Schokland	Nationaal Holocaustmuseum
Mondriaanhuis	Museum Haarlem	Museum Sjoel Elburg	Nationaal Jenevermuseum
Multatuli Museum	Museum Havezate Mensinge	Museum Slager	Nationaal Militair Museum
Musea Zutphen	Museum Helmond	Museum Slot Loevestein	Nationaal Modelspoor Museum
Museon One Planet	Museum Hengelo	Museum Sloten	Nationaal Monument Kamp Vught
Museum 't Oude Slot	Museum Henriette Polak	Museum Spakenburg	Nationaal Monument Oranjestad
Museum Abdijkerk	Museum Het Oude Raadhuis Urk	Museum Speelklok	Nationaal Museum van Wereldculturen
Museum Arnhem	Museum Het Pakhuis	Museum Stad Appingedam	Nationaal Onderduikmuseum
Museum Beelden aan Zee	Museum het Petershuis	Museum Stadskasteel Zaltbommel	Nationaal Onderwijsmuseum
Museum Belvédère	Museum Het Rembrandthuis	Museum Staphorst	Nationaal Orgelmuseum
Museum Boijmans Van Beuningen	Museum Het Spinozahuis	Museum 't Behouden Huys	Nationaal Reddingmuseum Dorus Rijkers
Museum Boxtel	Museum Het Valkhof	Museum Terra Maris	Nationaal Sleepvaart Museum
Museum Bredius	Museum Hilversum	Museum Tromp's Huys	Nationaal Tinnen Figuren Museum

Nationaal Vlasserij-Suikermuseum	Pieter Vermeulen Museum	Stichting Amersfoort in C	TU Delft Science Centre
Nationaal Vlechtmuseum	Portrait Gallery of the 17th Century	Stichting Amsterdamse School Museum Het	Universiteitsmuseum Groningen
Nationale Stg. De Nieuwe Kerk	Amsterdam Museum@Hermitage	Schip	Universiteitsmuseum Utrecht
Natura Docet Wonderryck Twente	Portugese Synagoge	Stichting Beeldende Kunst Middelburg	Valkerij en Sigarenmakerij Museum
Naturalis Biodiversity Center	preHistorisch Dorp	Vleeshal	Van Abbemuseum
Natuurcentrum Ameland	Purmerends Museum	Stichting Behoud van den Doornenburg	Van Eesteren Museum
Natuurhistorisch Museum Maastricht	Rietveld Schröderhuis	Stichting Bureau Europa	Van Gogh Museum
Natuurhistorisch Museum Rotterdam	Rijksmuseum Amsterdam	Stichting Cultureel Erfgoed Het Warenhuis	Van Gogh Village Nuene
Natuurmuseum Brabant	Rijksmuseum Boerhaave	Stichting De Bastei	Vechtstreek Museum
Natuurmuseum Fryslân	Rijksmuseum Muiderslot	Stichting De Oude Kerk	Veenkoloniaal Museum
Nederlands Bakkerijmuseum	Rijksmuseum Twenthe	Stichting Defensiemusea	Veluws Museum Hagedoorns Plaats
Nederlands Fotomuseum	Rijksmuseum van Oudheden	Stichting Delta Cultureel	Venrays Museum
Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid	Rijssens Museum	Stichting Deventer Verhaal	Vereniging Oud Vriezenveen
Nederlands Museum voor de Pluimveehouderij	RKD-Ned. Instituut v. KunStg.eschiedenis	Stichting Exploitatie Slot Zuylen	Verzetsmuseum Amsterdam
Nederlands Openluchtmuseum	Royal Delft Museum	Stichting Glas - De Glasblazerij	Verzetsmuseum Zuid-Holland Libertum
Nederlands Steendrukmuseum	Schermer Molens Stg.	Stichting Groninger Forum	Villa Mondriaan
Nederlands Stoommachinemuseum	Schoonewelle Mus. voor Natuur en Ambacht	Stichting het Gouverneurshuis	Vincent van GoghHuis
Nederlands Tegelmuseum	SCHUNCK	Stichting Levend Paardenmuseum Hollandsche	Visserijmuseum Breskens
Nederlands Uitvaartmuseum Tot Zover	Singer Laren	Manege	Visserijmuseum Zoutkamp
Nederlands Volksbuurtmuseum	Sint Janskerk- De Goudse Glazen	Stichting MU	Voerman Museum
Nederlands Watermuseum	SLEM Het Nieuwe Schoenenmuseum	Stichting Musea Noardeast Fryslân	Volendams Museum
Nederlands Zilvermuseum Schoonhoven	Société Musée Lalique PaysBas	Stichting Nationaal Veiligheidsinstituut	Von Gimborn Arboretum
Nederlands Zouavenmuseum	Sonnenborgh, Museum en Sterrenwacht	Stichting Natura Artis Magistra	Vrijheidsmuseum
NEMO Science Museum	Space Expo	Stichting Techniek met een ziel	Vrijmetselarij Museum
NEMO Science Museum De Studio	Speelgoed en Carnavalsmuseum Op Stelten	Stichting West	Warkums Erfskip
Nest Foundation	Speelgoedmuseum Deventer	Stichting World Seed Experience (Sow to	Waterlandsmuseum de Speeltoren
Nijntje Museum	Stadhuismuseum Zierikzee	Growing)	Waterliniemuseum Fort bij Vechten
Noordelijk Scheepvaartmuseum Museum aan	Stadsarchief Amsterdam	Stoomtrein Katwijk Leiden	Watersnoodmuseum
de A	Stadsmuseum Stedelijk Museum Almelo	Streek & Landbouwmuseum Goemanszorg	Weegschaalmuseum Naarden
Noord-Veluws Museum	Stadsmuseum Doetinchem	Streekhistorisch Museum Tweestromenland	Wereldmuseum Rotterdam
Observeum Museum & Sterrenwacht	Stadsmuseum Grave	Streekmuseum "De Meestooft"	Westfries Museum
Oorlogsmuseum Overloon	Stadsmuseum Groenlo	Streekmuseum Etten-Leur	Westlands Museum
Openbaar Vervoer & Speelgoed Museum	Stadsmuseum Harderwijk	Streekmuseum Krimpenerwaard	Wevershuis
Doetinchem	Stadsmuseum Rhenen	Streekmuseum Stevensweert / Ohé & Laak	Zaans Museum
Openluchtmuseum Themapark De Spitkeet	Stadsmuseum Steenwijk	Streekmuseum Veldzicht	Zandvoorts Museum
Openluchtmuseum Het Hoogeland	Stadsmuseum Woerden	't Fiskershúske	Zee- en Havenmuseum de Visserijschool
Openluchtmuseum Ootmarsum	Stedelijk Museum Alkmaar	TENT Centrum Beeldende Kunst	Zeeuws maritiem muZEEum
Oudheidkamer Texel	Stedelijk Museum Amsterdam	Texels Museum (EcoMare)	Zeeuws Museum
Outsider Art Museum Museum van de Geest	Stedelijk Museum Breda	Textielmuseum	Zoutmuseum
Oyfo Techniekmuseum	Stedelijk Museum Coevorden	Teylers Museum	Zuiderzeemuseum
Paleis Het Loo Nationaal Museum	Stedelijk Museum Kampen	Thermenmuseum	Zwanenbroedershuis
Panorama Mesdag BV	Stedelijk Museum Schiedam	Titus Brandsma Museum	
Paulina Bisdom van Vliet	Stedelijk Museum Vianen	Touwmuseum 'De Baanschuur'	
Paviljoen Nederland en WOI	Stedelijk Museum Zutphen	Trompenburg Tuinen & Arboretum	
Peter van den Braken Centrum	Stichting ABC Haarlem	Tropenmuseum	
Philips Museum	Stichting Amelander Musea	Tropenmuseum Junior	

Museumvereniging in samenwerking
met Stichting Museana
Postbus 2975
1000 CZ Amsterdam

Telefoon 020-5512900
info@museumvereniging.nl

